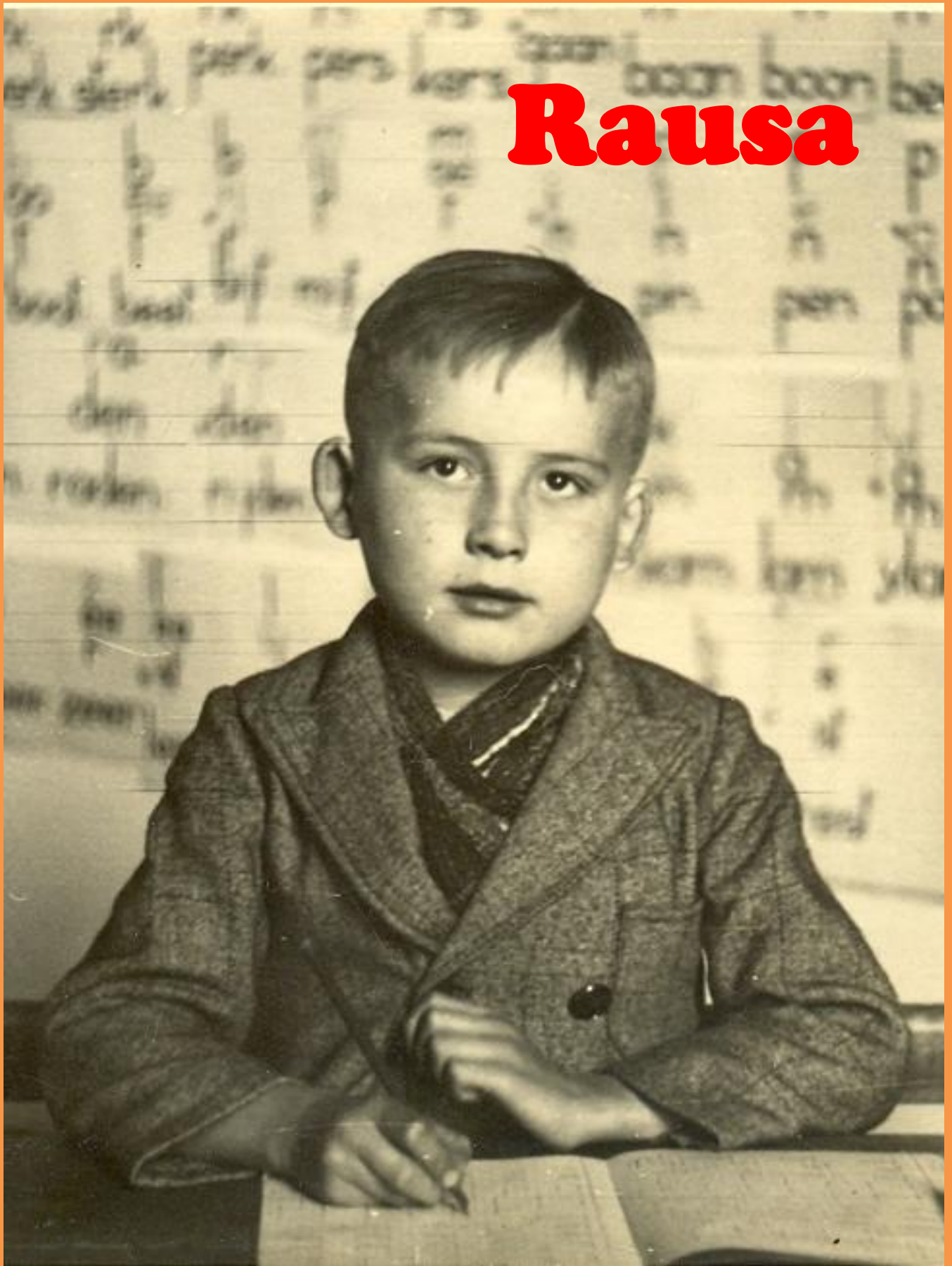

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem

Versijnt 10 maal per jaar. Tweede jaargang nr. 6, Roosdaal, augustus 2014

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en
Strijtem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer:

François De Neef, Marc
Muylaert, Rik Borginon,
Bart Caulier, Hubert De
Bolle, Florent Kestens, Jan
De Mont, Karen Van
Schuerbeeck, Luc Van
Cauwelaert

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is
verantwoordelijk voor
haar/zijn bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een
eenvoudig bericht te
sturen naar
rausa@skynet.be. Het
tijdschrift is ook in
gedrukte versie
beschikbaar, maar dan
kost een jaarabbonnement
€ 20- te storten op
BE 97 8601 1557 2549

©

Zonder voorafgaande
toestemming van Erfgoed Rausa
mag niets uit deze uitgave
worden verveelvoudigd en/of
openbaar worden gemaakt door
middel van druk, fotokopie of
op welke andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Rausa verschijnt tien maal per jaar:
februari, maart, mei, juni, augustus, oktober, novem-
ber en december in digitale versie en op aanvraag in
gedrukte versie. In april wordt Rausa als gedrukte
monografie uitgegeven ter gelegenheid van de Erfg-
oeddag, in september ter gelegenheid van de Open
Monumentendag.

De digitale nummers zijn gratis. Wie een gedrukte
versie wil kan die aanvragen tegen twee euro per
nummer (exclusief portkosten) of een jaarabonne-
ment van € 20.

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil
bezorgen is hartelijk welkom. De bijdragen graag
inleveren een maand voor de datum van verschijnen.
Redactieadres: Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	om te beginnen
Blz. 3	de keizer en de school
Blz. 4	terugblik
Blz. 4	Rausa in actie
Blz. 6	met griffel en lei
Blz. 9	de wieg van de wijsheid
Blz. 13	de nadagen van het meisjespensionaat
Blz. 16	Luc Van Liedekerke van Strijtem
Blz. 18	in den beginne
Blz. 19	klap van hier
Blz. 20	(niet meer zo) vers van de pers
Blz. 22	schatten in de kelder
Blz. 24	ansichtkaart uit de Grote Oorlog
Blz. 28	beeld van de maand
Blz. 29	uitsmijter

Voorpagina:

Foto van Alfons Vanderveken als vlijtig studentje

De keizer en de school

Er heerste verdeeldheid in het klasje. Niet iedereen apprecieerde de moedige poging van de meester om ons nu al een eerste schepje geschiedenis op te dissen. Niet dat de leerlingen van het derde studiejaar principiële bezwaren hadden tegen het opstarten van de historische educatie, daar was omzeggens niemand tegen. Maar het enthousiasme waarmee meester Frans Kestens de lof had gezongen van Karel de Grote, daar was lang niet iedereen over te spreken. Tijdens de speeltijd werden touw en touw niet boven gehaald. De aankomende jeugd had het te druk met te discussiëren of de eenzijdige informatie wel gebaseerd was op objectieve elementen. Wat werd de brave onderwijzer door een aanzienlijke meerderheid van zijn discipelen aangewreven? *"Karel De Grote was de eerste grote keizer van Europa,"* had hij gezegd, *"hij zorgde voor beschaving en hij richtte de eerste scholen op. Het is dus eigenlijk dankzij hem dat wij allemaal kunnen lezen en schrijven"*. Uw dienaar en nog een paar andere licht wereldvreemde jongens hadden ademloos geluisterd en knikten instemmend. Wij vonden Karel een straffe mijnheer. Maar had de democratie op dat ogenblik haar volle rechten mogen opeisen, dan zou de meester niet langer last gehad hebben van overbevolking in zijn klas. De meeste toehoorders waren immers van oordeel dat het goochelen met letters en cijfers hen nog niet bepaald veel voordelen had bijgebracht. De belangrijke zaken des levens werden schromelijk miskend! Was vissen vangen in Wolfputbeek niet veel belangrijker, was het geen zonde dat zij, net toen de wind goed zat, hun vlieger niet konden oplaten op Koekenswei? Neen, door toedoen van die Karolinger zaten zij hun tijd te verspillen aan zaken waarvan ze (zeker op dat ogenblik) het nut niet inzagen. Het verhaal kwam ieder jaar opnieuw aan bod. De meesters brachten telkens nieuwe details aan, maar de wrevel werd nooit helemaal weggenomen.

Ludo van de Gasthuisstraat kreeg zelfs een standje toen hij de vader van Europa bedacht met de titel van *'Karel, de Grote Kindertreiteraar'*.

Zoals we tijdens de volgende halve eeuw wel meer ondervonden heeft het protest weinig opgeleverd. Tot ergernis van sommigen, maar (in dit geval mag ik hopen) tot vreugde van wie toch iets wil aanvangen met de grijze materie onder onze hardos.

Op 28 januari 814 blies Charlemagne zijn laatste adem uit tussen de gewelven van zijn Akense paleis. Twaalf eeuwen geleden! Daar móét een erfgoedvereniging aandacht aan besteden! Hoe we dat bij Rausa doen verneem je verder in ons zomernummer dat voor de rest schoffelt en graaft in de geschiedenis van de Roosdaalse onderwijsinstellingen. We kruiden het bij met enkele totaal andere ingrediënten en hopen dat de gewaardeerde lezer zich gezeten onder een lommerrijke boom, menig uur kan vermeien bij het doornemen van deze nieuwe korf vlijtig gesprokkelde historische wetenswaardigheden. (WE)

Concentratie tijdens de uiteenzetting van Jan Asselman op 9 augustus.

Op **1 juli en 5 augustus** trokken we weer onze stofjas aan om neer te dalen in de catacomben van het Roosdaalse gemeentehuis. Langzaam maar gestaag vordert het werk en regelmatig doen we een opmerkelijke ontdekking. Meer hierover in het artikel 'over plannen en opbergen', verder in dit nummer.

Op **5 juli en 2 augustus** waren we weer ondergronds actief. Dan was er immers de maandelijkse opendeurdag.

Op **9 augustus** mocht een kleine groep genealogieliefhebbers genieten van een verhelderende en praktische uiteenzetting door Jan Asselman. Hij liet ons stap voor stap zien hoe je als beginner aan de slag kan met 'Family Three Builder'.

Rausa in actie

Het wordt een druk najaar!

Er staat nogal wat familiekunde op het programma! Op dinsdagavond **26 augustus** (20u) geeft **Johnny Van Bavegem** een theoretische les over het gebruik van de computer als noodzakelijk hulpmiddel bij genealogisch onderzoek. Johnny is een bijzonder begaafd informaticus die ons zal inwijden in de geheimen van *Family Three* (Erfgoedkelder, 20 uur) en deze kennis zullen we dan toepassen in een sessie van drie uur op donderdag **4 september** om **19 uur**. Wie zich een idee wil vormen van wat er allemaal mogelijk is, moet zeker de website van onze onvolprezen burens gaan bekijken: google 'geneagooik' en je bent vertrokken voor een paar uur.

Later op het jaar plannen we nog een sessie met **André Janssens** van Familiekunde Vlaanderen, afdeling Dilbeek. Wie niet zo lang kan wachten moet maar eens een bezoek brengen aan het mooie 'Schoolmeestershuis' in het centrum van Groot-Bijgaarden. Daar kun je op geregelde tijdstippen terecht met vragen over familiekunde. Je kan ook gaan kijken op www.fv.dilbeek.familiekunde-vlaanderen.be.

Wij houden dit jaar nog drie maal **opendeur**: op 6 september, 4 oktober en op 6 december, **archiveringssessies** in het gemeentehuis zijn er op 7 oktober en 2 december. Op 18 september staan we met onze stand op de seniorenbeurs in het Koetshuis (10-18u).

OPEN MONUMENTENDAG 2014

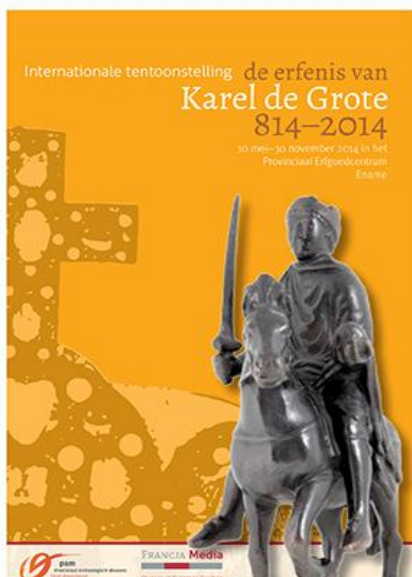
ERFGOED VROEGER, NU EN IN DE TOEKOMST

Zondag 14 september

Wandel- en fietstocht door de valleien van de Hunselbeek, de Brabantse hoogvlakte en het zicht op de Dendervallei. Start vanaf 14u aan de Grooten Bosch, Heidestraat Strijtem, afsluiten op hoeve de Kam, Pamel

Inlichtingen op cultuur@roosdaal.be

Met Rausa naar Karel!

Op zondag 12 oktober brengen we met Rausa een geleid groepsbezoek aan de schitterende tentoonstelling over Karel De Grote in het Provinciaal Erfgoedcentrum van Ename. Op het programma: 9:45u samenkomst in de hal van het PAM, 10u rondleiding in tentoonstelling, 12u picknick, 12:30 wandeling natuurreserveaat (Bos van Ename), 15 uur: slot. Er kunnen maar 20 personen deelnemen, dus vlug inschrijven is de boodschap. Meer info op www.rausa.be

Afspraak op zondag 12 oktober om 9:45 uur aan de ingang van het Provinciaal Erfgoedcentrum, Lotharingenstraat 1, Ename. Schrijf je meteen in voor dit unieke evenement. Bel naar 054 32 33 64 of stuur (liefst) een bericht naar rausa@skynet.be

Een flink deel van ons lezerspubliek heeft het nog meegemaakt: de eerste letters en cijfers moeizaam krassen op de zwarte schalie, geconcentreerd met de tong tussen de tanden. Vandaag zijn de kapoenen nauwelijks de luiers ontgroeid of ze zijn al vlot doende met tablet en ander futuristisch materiaal. In deze Rausa-editie proberen we te achterhalen hoe al die generaties hun kennis hebben opgedaan. Stellen dat wij volledigheid nastreven getuigt van overmoed. Wij zullen dus bescheiden een beperkt aantal bronnen aanboren, verwijzen naar waardevolle publicaties, pogen om alle hoeken van de gemeente aan bod te laten komen en een aantal mensen gewoon hun persoonlijke verhaal laten doen. Intussen hopen wij in stilte dat de hiaten in ons verhaal zullen worden opgevuld door mensen die er meer van weten. Hun verhaal is meer dan welkom.

Wie de moed heeft in oude documenten, rekeningen en wetteksten te zoeken naar onderwijsstructuren, kan zich aan de hand van salarissen, uitgekeerd aan schoolmeesters, aan beschrijvingen van de activiteiten van kloostergemeenschappen of verleende toelatingen aan privéscholen min of meer een wazig beeld vormen van hoe onze verre voorouders al dan niet de nodige kennis konden opdoen. We weten dat de overheid zich tijdens de Hollandse periode (1815-1830) sterk ging moeien met methode en inhoud van het onderwijs. Vanaf 1830 zou de invloed van de katholieke kerk weer sterk toenemen, ook in het officieel onderwijs. De zogenaamde schoolwet van 1842 bracht daar verandering in. Zo kwam er de verplichting dat in elke gemeente een school moest zijn waarin alle meisjes en jongens kosteloos onderwijs konden genieten. Toen in 1879 de vrijmetselaar Van Humbeeck Minister van Onderwijs werd vaardigde die ingrijpende wetten uit die door de katholieke kerk als regelrechte pesterijen werden beschouwd. Zo was er bv. de plicht om in elke gemeente een officiële school in te richten, terwijl er meteen een verbod kwam om godsdienst op te nemen in het officiële lessenpakket. De eerste schoolstrijd was een feit! De opschudding was zo hevig dat de liberalen in 1884 een verpletterende nederlaag leden en er werd teruggekeerd naar de toestand van 1842.

Deze turbulente periode had hoe dan ook tot gevolg dat er voortaan in elke gemeente een school was en dat kinderen van gratis onderwijs konden genieten. We zaten echter nog in de periode van 'arm Vlaanderen'. Zeker in de landelijke gebieden werden de kinderen ingeschakeld in het werk op het veld. Mijn grootvader vertelde me nog dat hij 'koeterke' was. Dat hield in dat hij, van zodra het gras langs straatkant en bermen begon te groeien, hij de hele dag op stap was met Bella. In de winter stonden de beesten op stal en was er weinig (kinder)werk. Toen werd er bij de warmte van de kolenkachel in het schooltje, toch genoeg bagage opgedaan om te leren lezen en schrijven.

Begin 1914 werd (eindelijk) de leerplicht tot 14 jaar opgelegd. Na WOI zou dit voor een grote kentering zorgen. We vinden de verschillende fases uit deze evolutie ook terug in de onderwijsgeschiedenis van de Roosdaalse dorpen. Zo was er op Ledeberg al een private school in het midden van de 17de eeuw (meer hierover in het artikel 'de wieg van de wijsheid') en weten we dat precies 175 jaar geleden een groepje zusters Franciscanessen met een stootkar vanuit Herentals naar Strijtem trok om er een klooster op te richten. Weldra kregen de eerste leerlingen er les van de zusters en het zou niet lang duren of er werd een internaat ingericht. Wat deze groep dappere zusters intussen heeft opgebouwd is meer dan bewonderenswaard. Het zou afbreuk doen aan hun werk om deze realisaties in een kleine alinea af te haspelen. De geschiedenis van het Sint-Franciscus-instituut zullen we daarom in een van de volgende Rausa's uitgebreid aan bod laten komen.

Wat in dit artikel wel moet vermeld worden is dat 'het klooster' op de grens van Strijtem en Borchtlombeek aanvankelijk ook de plaats was waar de meisjes van deze twee dorpen terecht konden voor hun lagere school. Zowel in Strijtem als in Borchtlombeek was er natuurlijk ook een gemeenteschool. Over de Strijtemse basisschool schreef Luc Van Liedekerke een interessant boekje. Ook hierover volgt meer informatie in het artikel over deze Strijtemse vorser op blz. 16.

Hoe de Borchtlombeekse gemeenteschool aan de Bosstraat evolueerde is alweer een ander verhaal dat we sparen om er eens een grondige studie aan te wijden. Over Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek hebben we het al gehad in ons interview met Frans Timmermans (Rausa jg.1, nr.8).

In Pamel, met zijn drie grote kernen, was de toestand iets ingewikkelder. Tot het einde van de negentiende eeuw werd alle wijsheid van op Ledeberg meegegeven. Met de bouw in 1870 van het gemeentehuis (annex gemeenteschool) aan de Grote Varent in Pamel kon de jeugd van 'den beneenkant' terecht in een 'moderne' onderwijsinstelling. Met de bouw in 1923 van een nieuw gemeenteschooltje naast de steenweg kreeg ook Poelk zijn gading.

Het lerarenkorps van de Pamelse gemeenteschool (± 1910): hoofdonderwijzer Cyriel Van Herreweghen, Leopold Van Herreweghen, Philippe De Troyer en Zacharie Van Laer.

Op Ledeberg was er in 1881 een vrije school opgericht die in 1892 werd overgenomen door de zusters van Vorselaar. Hoe deze school later ook een secundaire bovenbouw kreeg, verneem je van Hubert De Bolle in zijn artikel '**in den beginne**'.

Maar ook de gemeente bleef actief op de Lebergse heuvel. Zij huurde er enkele lokalen van het ter ziele gegane meisjespensionaat. We gingen op zoek naar iemand die daar de basis van zijn wijsheid heeft gelegd: Frans Vierendeels. Frans werd geboren op de toenmalige Kleistraat (nu Dr. Roosensstraat) in 1930. Na enkele jaren kleuterschool bij de zusters (o.a. bij zuster Aquilina) begon hij zijn lagere school aan de ander kant van de straat...

"Wij stapten 'den berg' op en kwamen dan op het einde van 'het kasjken' aan een smal poortje. Langs daar kwamen we op de speelplaats. Toen ik aan mijn lagere school begon, stond meester Adelson Wauters (van de champetter) voor het eerste en tweede studiejaar. Het waren destijds bijna allemaal graadsklassen. Meester Adelson was een goede onderwijzer die zeer veel oog had voor jongens die het moeilijk hadden. Hij is later verhuisd naar Aalst. In het derde en vierde leerjaar zat ik bij meester Zacharie Van Laer. Deze man was aan het einde van zijn carrière en had toen zijn beste pijlen al verschooten.

Hij kwam met zijn zware fiets (met nog zo'n oude carbuurlamp) vanuit Poelk naar Ledeberg. Op het einde van de Kapellestraat, waar een smal baantje naar de Dries klautert, liet hij het zijn fiets tegen de haag staan en ging te voet naar boven. Enkele jongens uit de buurt hadden de opdracht om die fiets dan tot aan de school te brengen. Soms had de mens het zo moeilijk met het rumoerige jonge volkje dat hij wel eens de hele klas in straf deed staan. Tot een oude vrouw die naast het schoolgebouw woonde, nieuwsgierig door het venster kwam kijken en hij een beetje beschaamd de les hervatte. Meester Van Laer was vermaard voor zijn lessen 'metriek stelsel'. Om de leerlingen goed vertrouwd te maken met het begrip 'kilometer', deed hij ieder jaar een aanschouwelijke proef. Met een ketting van precies tien meter, werd de afstand van 1km uitgezet vanaf het schoolpoortje op de Dries, zo langs Borginon naar beneden om op het laagste deelt van de Lombeekstraat het duizendmeterpunt te bereiken.

Normaal zouden we na het vierde studiejaar onze lagere school verder zetten in Pamel. Maar toen werd een jonge onderwijzer aangetrokken om op Ledeberg ook het vijfde en zesde studiejaar in te richten. Dat was meester Cornel Evenepoel die op tien meter van de school woonde. Hij zat vol frisse ideeën en had veel aandacht voor beweging op school. dankzij hem leerden we gymnastiek en werd er korfbal gespeeld op 'de koer'..."

*Het graadsklasje in de Ledebergse gemeenteschool. schooljaar 1943-1944
3de en 4de studiejaar
Schoolhoofd meester Staels (aan de kast)
Onderwijzer Cornel Evenepoel
Eerste bank midden:
Florent Kestens en Edgard Vanderplas*

We mogen er hoe dan ook vanuit gaan dat er daar 'op den bos' degelijk onderwijs werd gegeven want Frans trok na zijn zesde studiejaar een paar jaar naar het Mulhof in Liedekerke (om er 'zijn Frans' te leren) en later naar het Kardinaal Mercier Instituut in Schaarbeek, daarna werd hij technicus bij het 'Bestuur der Luchtvaart'.

Hoe het er uitzag in het schooltje op Ledeberg, kunnen we zien op een mooie foto die Florent Kestens (°1934) ons bezorgde (zie onderaan deze bladzijde).

In 1954 opende in het centrum van Pamel een grote, moderne gemeenteschool haar deuren, aanvankelijk enkel voor jongens. De voorbije decennia is ook deze school, samen met de vestigingen in Strijtem en Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek onder de naam *Triangel* uitgegroeid tot een degelijke, hedendaagse onderwijsinstelling. Ook in Borchtlombeek is het schooltje aan de Bosstraat in volle bloei.

Wij hebben het in dit summiere overzicht niet kunnen hebben over de tekenschool die ooit in de bouwvallige lokalen van het pensioonaat een korte opstoot kon geven aan de muzische vorming. Ook het muziekonderwijs hebben we nog niet kunnen behandelen. Er ligt dus nog flink wat werk voor de boeg. De volgende jaren moeten er immers nog veel Rausa's worden volgeschreven...

(WE)

Welke brave ziel in onze dorpen voor het eerst probeerde de jeugd te alfabetiseren is moeilijk te achterhalen. In het Rijksarchief zijn er sporen van een 'kosteresschool' in 1595. De Pamelse koster zou bij hem thuis in de schaduw van de oude Pamelse kerk tegen betaling primair onderwijs hebben verschaft. Wat we met zekerheid kunnen zeggen is dat Arent Evenepoel de eerste echte 'schoolmeester' was die in onze gemeente officieel aan onderwijs deed. Wie de website van Hubert De Bolle (Roosdaal van A tot Z) raadpleegt, verneemt dat de jonge leraar waarschijnlijk aan de Dries zijn opvoedingsproject startte op het erf dat we vandaag 'de Kleinen Dokter' noemen. Mevrouw Verwilghen-Lindemans was de aangewezen persoon om ons de boeiende saga te vertellen die zich op deze plek heeft afgespeeld.

Terwijl in 1662 Lodewijk XIV vol overmoed en eigenwaan aan zijn immoreel bewind begint, Rembrandt zijn zoveelste zelfportret schildert en de Zuidelijke Nederlanden moeizaam herstellen van de klappen van godsdienstoorlogen, begint op de Ledebergse Dries een jong onderwijzer de plaatselijke jeugd te onderrichten. Wij hebben weinig gegevens die ons toelaten een beeld te schetsen van hoe het er toen aan toeging. Dat verandert wanneer Pieter Lindemans in 1713 de school overneemt. Met hem vestigt zich op Ledeberg een onderwijsdynastie die de volgende twee eeuwen haar stempel zal drukken op de ontwikkeling van dorp en omgeving. De verdienste van deze familie mag niet worden onderschat. Jammer genoeg vind je in het bewonersregister van onze gemeente nog slechts een paar naamdragers. Een van hen is mevrouw Constantia Lindemans, weduwe van professor Robrecht Verwilghen en dochter van Dr. Jan Lindemans, in het Nederlands taalgebied één van de belangrijke taal- en geschiedkundigen uit de vorige eeuw. Enkele maanden geleden heb ik het grote genoegen gehad om in het mooie landhuis aan de Dries, urenlang met haar te praten over haar eminente voorouders. Het werd een meeslepend verhaal met verrassende wendingen, soms met tragische gebeurtenissen maar vooral ook met heel veel humor en ironie.

"Alhoewel ik al twintig jaar was voor ik hier een voet over de drempel zette, ben ik bij wijze van spreken opgegroeid met dit huis. In de familie ging het dikwijls over Ledeberg en de heuvel, het landschap, kanovaren op de Dender, de mensen van het dorp en de school.

Mijn tantes waren hier immers allemaal op pensioonaat geweest! De Ledebergdries werd voor veel familieleden een echte idylle. Elke steen van het huis draagt immers een stuk geschiedenis mee. omdat ik aan mijn veertien kleinkinderen over de merkwaardige figuren die hier gewerkt en gewoond hebben wou vertellen, heb ik voor hen een korte kroniek geschreven".

Zij vertelde het wat bescheiden, maar ik vind dat ze er best trots mag op zijn. Ik kreeg het werkje mee naar huis en heb het gelezen als een meeslepende novelle. Veel figuren en toestanden uit de voorbije drie eeuwen worden plots vanuit een heel ander standpunt belicht.

Het mooie landhuis op de Ledebergse Dries, een gebouw met een grote geschiedenis

Mw. Lindemans baseerde zich op de gegevens van haar vader, Jan Lindemans (1888-1963). Deze eminente geleerde blonk uit in verschillende gebieden: filologie, wijsbegeerte, dialectologie en (misschien) vooral naamkunde. In 1919 wordt hij aangesteld als bestuurder van het Rijks Hoger Instituut voor Landbouw-huishoudkunde in Laken, een job die hij vanaf 1920 combineert met docent Wijsbegeerte aan de hogeschool in Gent. In datzelfde jaar huwde hij Maria Van Nuffel. Zij kregen negen kinderen. Constancia is de jongste.

"Wij zijn opgegroeid in een paradijselijke omgeving. Wij woonden in Laken op het domein van het instituut, middenin een park met reusachtige sequoia's. Mijn vader was een zeer beminnelijk man. Het was thuis dan ook een komen en gaan van mensen uit de wereld van literatuur en wetenschap. Als kind moesten we aan tafel wel zwijgen wanneer Gerard Walschap, Herman Teirlinck, Ernest Claes of anderen mee aanzaten. Vader werd stilaan doof, maar hij vond dat een voordeel voor wie aan wetenschappelijk onderzoek doet omdat je dan heel geconcentreerd met je werk kon bezig zijn."

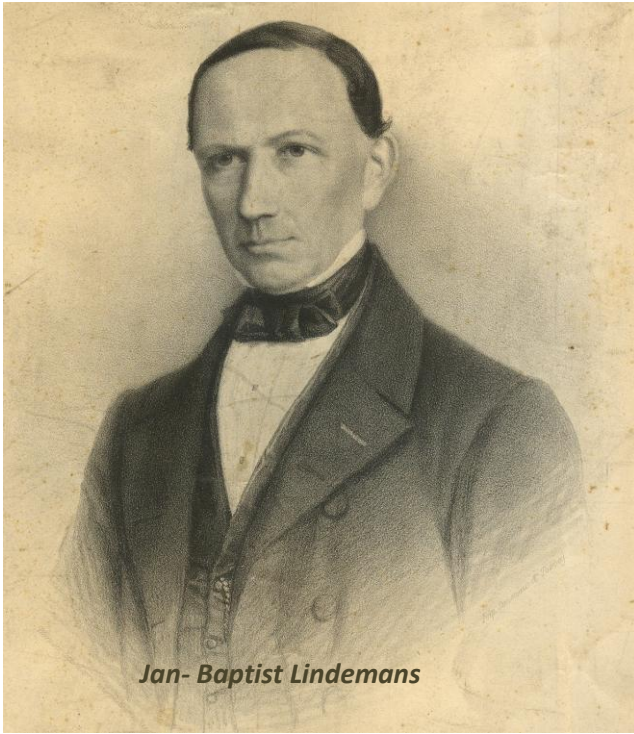
Mw. Lindemans putte voor haar kroniek ook veel informatie uit het lijvige boek dat haar broer Leo schreef over de familie Lindemans. Ze hield zich aan de historische feiten, maar probeerde toch om achter de namen en cijfers mensen van vlees en bloed te ontdekken. Zij heeft enkele onduidelijkheden met een goed gevonden veronderstelling ingevuld. Het maakt de tekst alleen maar attractiever. Op de volgende bladzijden tracht ik het hele verhaal in enkele alinea's samen te vatten.

Rond 1670 wordt Ignaas Lindemans aangesteld als griffier van Dilbeek. Het is een drukke bezigheid en wanneer Pieter (een van zijn zonen) afgestudeerd is neemt hij hem in dienst als secretaris. Ze gaan vaak met de koets op missie in de omliggende dorpen. Zo leert hij onder andere ook zijn toekomstige vrouw Anna Rogghe uit Ternat kennen.

Maar hij heeft ook oog voor landschapelijk schoon. Wanneer hij op een dag door Pamel rijdt en het liefelijke gehucht Ledeberg ziet is hij meteen gecharmeerd. Dan verneemt hij dat de oude schoolmeester Arent Evenepoel gestorven is en dat het ambt vacant is. "Dat is iets voor mij" denkt Pieter en hij slaagt erin om door Baron d'Ognies, heer van Pamel, benoemd te worden. Hij koopt ook het huis en de school van zijn voorganger. Pieter en zijn vrouw Anna doen het blijkbaar goed want al gauw moet er bijgebouwd worden. Het paar krijgt negen kinderen, waarvan de jongste zoon, Frans-Ignatius (1724-1818) zijn vader opvolgt als schoolhoofd.

Ondanks het feit dat hij zich voorbeeldig kwijt van zijn opdracht, krijgt hij zware problemen te trotseren. Het is immers de woelige periode waarin Franse troepen regelmatig slaags raken met het Oostenrijks gezag. Na de revolutie in 1789 is er heel wat heibel omwille van de inbeslagname van de kluis. Frans heeft toen de ganse inboedel van de sloop gered. Wanneer een paar decennia later het dorp overspoeld wordt door Engelse soldaten die onderweg zijn naar de confrontatie met Napoleon, wordt een deel van het huis in beslag genomen door Kolonel Sir Robert Gardiner. Dan doet zich een tragische gebeurtenis voor met een ordonnans van de kolonel. Dat is zo'n intrigerend verhaal dat we er in de nabije toekomst een volledig artikel aan zullen wijden.

Meester Frans heeft ondanks alle troebelen zijn instelling kunnen uitbouwen tot een goed draaiende kostschool. Hij had zeer veel steun aan zijn zoon Jan-Baptist (1761-1827). Jan was kapitein van het leger tijdens de boerenopstand. Sinds de overname van de school door (grootvader) Pieter Lindemans, onderhield de familie Lindemans vriendschappelijke betrekkingen met de familie Evenepoel. Het mag dus ook niet verbazen dat Jan-Baptist in 1802 trouwt met Joanna Evenepoel, een nazaat van meester Arent. Er worden op de Dries acht kinderen geboren (waarvan er drie jong sterven). Vader Jan sterft echter vrij jong en Joanna moet het alleen zien te klaren. Maar haar kinderen zijn schrander en behulpzaam. Zij zullen allemaal een belangrijke rol gaan spelen...

Jan-Baptist Lindemans

Zoon Jan-Baptist (1807-1865) wordt een van de meest vermaarde figuren van de familie. Bij de dood van zijn vader neemt hij de leiding van de school over en voert belangrijke organisatorische en pedagogische vernieuwingen in. Terwijl het er politiek zeer bewogen aan toe gaat wordt er op Ledeberg blijkbaar onverstoord aan een nieuwe pedagogie getimmerd. Bij zijn geboorte is Jan een Frans staatsburger, acht jaar later onderdaan van de Nederlanden en wanneer hij 23 is wordt hij Belg. Het kan hem niet uit zijn concentratie brengen. De kostschool wordt onder zijn leiding een instituut met grote uitstraling. Hij wordt in 1842 door de overheid benoemd tot inspecteur en wordt over het ganse land geconsulteerd. Tegelijk is hij de 'patron' van de familie en bekommert hij zich als een vader om alles wat de Lindemansen aanbelangt. Om écht vader te worden heeft hij de tijd niet gevonden. Hij sterft ongehuwd in 1865. Het wordt een begrafenis met grote allure.

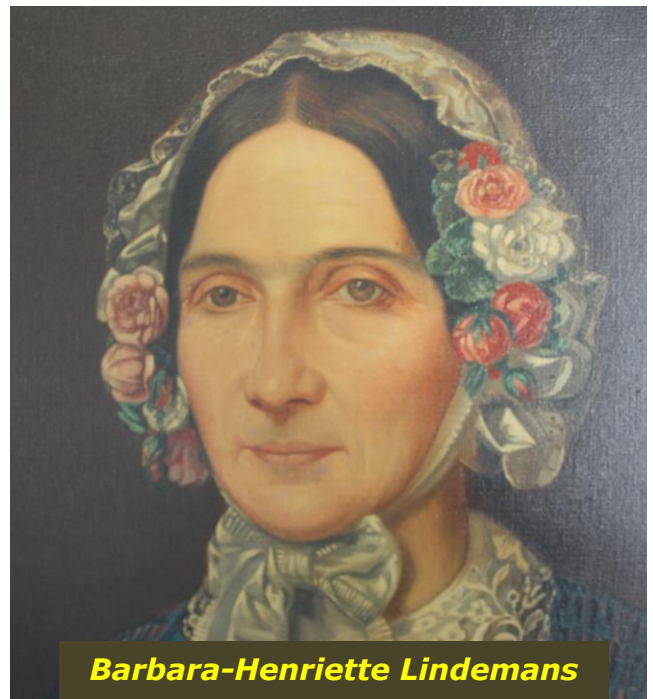
In 1843 heeft de gemeente Pamel een gemeenteschool opgericht. Deze wordt ondergebracht in een zijlokaal van de Kostschool. Pamelaar Jan-Baptist van den Eeckhoudt is er onderwijzer. Deze jonge man was dus goed vertrouwd met de familie Lindemans. In 1855 trouwt hij met de oudste dochter Thérèse (1804-1893).

Wanneer zijn schoonbroer Jan-Baptist door talrijke bezigheden niet langer de Ledebergse kostschool kan besturen, geeft hij de fakkel door aan 'Ieëkaat' zoals de mensen hier meester van den Eeckhoudt noemen.

De tweede zoon van Jan-Baptist Lindemans is Pieter -Antoon (1808-1860). Hij is even getalenteerd én ambitieus als zijn broer. Hij neemt de school van zijn schoonvader Arnaud Van Bever) in 1841 over en vormt die om tot een kostschool. Hij wordt de stamvader van de Opwijkse Lindemansstruik (hij is de overgrootvader van onze gastvrouw).

We moeten ook nog iets vertellen over de twee andere zussen. Tot hier is het verhaal van de Lindemansschool voornamelijk een mannenaangelegenheid geweest. Dat zal veranderen met Barbara-Henriette (1812-1895) die later meestal 'Henriette' wordt genoemd. Mw. Lindemans vertelt honderduit over deze merkwaardige dame met plezier, respect en ironie.

"Barbara was de trots van haar ouders. Het was een sterk en pienter meisje, een beetje kort van stof, maar uiterst begaafd. In 1829 (ze is dan 19 jaar!) stampst ze een meisjesspensionaat uit de grond aan de overkant van de Dries. Zij zal het nieuwe instituut met kennis en gezag besturen".

Barbara-Henriette Lindemans

In Pamel heeft Joost-Gorik Borginon het boerenhof van zijn ouders overgenomen, 'het Withof' zoals dat hier gemeenzaam genoemd wordt. Hij is een pientere ondernemende kerel. Hij levert regelmatig groenten en fruit aan het meisjesspensionaat. Was de kwaliteit van zijn waren zo uitzonderlijk goed, of had de man nog andere kwaliteiten, wie zal het zeggen. Feit is dat Barbara en Joos trouwen in 1840.

De jongste zus van Barbara, Catharina (1814-1848) neemt dan het bestuur van de school over. Intussen combineert aan de overkant van de Dries 'nonkel Ieëkaat' de job van gemeenteonderwijzer én kost-schooldirecteur. Dit is (tussendoor opgemerkt) de tijd dat vanuit de Kerkhofstraat een jongetje per kar naar de school wordt gebracht. Het ventje is zo zwaar dat hij met moeite de verplaatsing te voet zou aankunnen. Zijn naam: Victor De Clerck, later beroemd geworden als 'de dikke van Pamel'.

Na de dood van de eigenaar (Jan.B. Lindemans) in 1865, beslist men de school te laten 'uitdoven'. In 1867 is de sluiting definitief.

Catharina Lindemans sterft op 30-jarige leeftijd. Haar zus Barbara, die achter de schermen de teugels stevig in handen hield, gaat 'haar' school weer besturen. Daarnaast heeft ze ook nog zes kinderen op te voeden. Haar oudste dochter Julie (1841-1912) zal haar moeder opvolgen in 1878. Deze aristocratische dame tilt het niveau van de school op tot een hoog niveau en zij is ook een goede organisator. Zij wordt goed gesteund door haar zussen Henriette (1842-1881) als co-directrice en Thérèse die voor het muziekonderricht zorgt. Deze laatste zal trouwen met een Waalse leraar (Jules Lecoyer). Over hun dochters verneem je meer in het artikel op de volgende bladzijde.

Barbara en Joos hadden ook drie zonen. Alfons (1848-1904) werd geneesheer en vestigde zich op de Dries. Hij was een zeer populaire figuur. Hij stelde zich ooit kandidaat voor de gemeenteraadsverkiezingen op een éénmanslijst en behaalde meer stemmen dan de Doempers en de Kasjers tezamen.

Hij had drie kinderen waaronder Hendrik (sr.) die later een belangrijk Vlaams politicus en volksvertegenwoordiger zou worden. Hendriks zoon is de vader van Hendrik jr., onze trouwe medewerker (die zorgt voor het verhaal op de volgende bladzijden).

De tweede zoon Alfred neemt de hoeve over in Pamel. Gustaaf, de jongste, was een briljant student. De universiteit van Leuven biedt hem een leerstoel aan, maar hij weigert. Hij vestigt zich als huisarts in Schaarbeek. Toen hij het ouderlijke huis op de Dries erfde, liet hij het grondig renoveren. Op aanraden van architect Raf Verwilghen, werd de restauratie toevertrouwd aan de beroemde jongendstillarchitect Jasinski. Het resultaat mag gezien worden! Dokter Gustaaf en zijn echtgenote Jeanne Collet bleven er wonen tot hun dood. In zijn Schaarbeekse periode was hij volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Brussel. De Pamelaars noemden hem 'de kleinen dokter', een naam die tot vandaag wordt gebruikt.

Na de vele verhalen en anecdotes, die genoeg stof opleveren voor een trilogie, neem ik afscheid van mijn gastvrouw. Wanneer ik tegenwoordig over de Dries wandel is het alsof ik al die merkwaardige mensen voor het raam zie staan.

Wie zich nog meer wil verdiepen in de geschiedenis van de Lindemansschool, hebben we in onze erfgoedkelder een stapeltje literatuur liggen en in onze beeldbank koesteren we vele tientallen foto's. Daarnaast, kan men ook de interessante bijdragen lezen die Louis Derideaux schreef voor het DF-Klokje (o.a. zomernummer 1994) of digitaal snuisteren op de website 'Roosdaal van A tot Z'.

Wanneer je begint te snuisteren in deze documenten, maak je een fascinerende reis in de tijd, geniet je van intrigerende verhalen, weergaloze (verdwenen) landschappen en uitzonderlijke personen. (WE)

De nadagen van het meisjespensionaat te Ledeberg

Het artikel dat Rik Borginon ons dit keer aanbiedt, sluit naadloos aan bij dat van zijn verwante, mw. Verwilghen, op de vorige bladzijden.

Er zit iets triestigs in het woord 'nadagen'. Het suggereert dat iets over zijn maximum heen is en tot verdwijnen is gedoemd. Wat het meisjespensionaat betreft, greep dat einde plaats in augustus 1932. De onmiddellijke aanleiding was de ziekte van de echte directrice, Julie Lecoyer, die het voorbije jaar om gezondheidsredenen reeds veel afwezig was. Op 16 augustus had ze haar zusters bij haar aan haar bed geroepen en sprak: "*Je viens de voir dans un éclat fulgurant qu'il nous faut fermer le pensionnat. Ma décision et prise. Avertissez les demoiselles et les parents.*" Ze had dus die nacht klaar ingezien dat ze het pensionaat moest sluiten en dat de kinderen moesten verwittigd worden. Die mogelijke sluiting hing echter reeds vanaf het einde van de oorlog in de lucht, maar er heerste daarover tussen de juffrouwen Lecoyer grote onenigheid. De eerste die de sluiting bepleitte was mijn vader (die net weerkeerde uit de oorlog). In de lijn van de familietradities waren zijn twee zusters, Marie en Delphine Borginon, onderwijzeres geworden om de opvolging in het pensionaat te verzekeren. Mijn vader had ze evenwel eind 1914 naar Engeland doen komen waar Delphine oorlogsverpleegster werd. Marie keerde echter terug en heeft de rest van de oorlog haar plaats ingenomen als lerares in het pensionaat. Mijn vader beseftte dat de oorlog zulke breuk met het verleden had ingeluid dat een zelfstandig commercieel pensionaat niet meer leefbaar was. Hij wilde de toekomst van zijn zusters niet laten hypothekeren door ze aan dat pensionaat te binden. Hij stelde aan de Lecoyers voor het pensionaat te verkopen. Ik citeer uit het dagboek van Marie Lecoyer van eind november 1918: "*La désagrèa-ble proposition d'Henri: Il y a quelque chose là-dessous: du flamingantisme à coup sûr.*" Zij dacht dus dat hij dit zei uit flamingantische overwegingen. Een maand later begint ook Marie Borginon die er werkzaam was te pleiten voor een sluiting van het pensionaat.

Zij stelt voor een zoekertje te plaatsen in de kranten. "*Si elle n'a pas envie de continuer, c'est son affaire. Mais en quoi cela la dérange-t-il que nous continuons?*" Als zij niet wil voortdoen, waarom stoort het haar dan dat wij wel voortdoen? Delphine Borginon, die oorlogsverpleegster is geweest, gaat na de oorlog zorgen dat ze een officieel diploma van verpleegster krijgt. Ook zij wil het onderwijs verlaten en wil ambulant verpleegster worden. Marie en Delphine gaan dan samen met hun broer in Brussel wonen. Het pensionaat had veel schade geleden door de oorlog. Oorzaken waren o.a. de moeilijke bevoorrading en de duurte van enkele basisgrondstoffen: aardappelen, steenkolen enz.. Dit verplichtte hen de prijzen op te slaan. Daardoor werd het voor een aantal leerlingen echt wel te duur. Sommige leerlingen konden niet op Ledeberg geraken omdat sommige trams niet reden, omdat ze niet over de grens van het *etappengebied*, geraakten of omdat ze als Engelsen niet meer welkom waren in bezet België. Dat was een vrij grote groep zoals we zien op volgende foto uit 1903 waar we de Engelse leerlingen rond Julie en Marie Lecoyer.

Er ontstond ook een sterke concurrentie met andere instellingen zoals die van de nonnen in Eizeringen. Men zou op het eerste gezicht kunnen zeggen dat de gevolgen van de oorlog een heropstanding van het pensionaat in de weg hebben gestaan. Doch die uitleg is wat goedkoop. Een pensionaat werd vroeger gestart als een commerciële onderneming en spijs allerlei idealistische retoriek over opvoeding en dies meer, was de eerste bedoeling toch dezelfde als die bij een schoenmakerij of een landbouwbedrijf: men moest er van kunnen leven. Dat hadden de juffrouwen Lecoyer helemaal niet door. Spijs een gering aantal leerlingen en dus geringere inkomsten, bleven de uitgaven even hoog als tevoren. Er bleef veel te veel personeel en al die mensen moesten gevoed en vergoed worden. Wanneer men dan ziet wat dat personeel dan zoal deed, dan was het toch een overbodige luxe: Marie Lecoyer kreeg bijvoorbeeld haar ontbijt op bed. Zij at steeds op onmogelijke uren waardoor het eten weer moest worden opgewarmd. Zij aten nog steeds wit brood en Marie Borginon moest daar hard tegen ingaan: niemand in Pamel at nog wit brood! Midden een zeer onfortuinlijke bedrijfssituatie dacht men niet aan efficiëntie of besparen. Dat was gewoon wanbeleid! Dat was al zo geweest voor de oorlog en het bleef ook zo nadien. De zussen Lecoyer waren reeds vanaf het laatste decennium van de negentiende eeuw gestart met les geven in het pensionaat en in 1912 hadden ze na de dood van hun oude tante Julie Borginon de leiding van het pensionaat overgenomen. Deze Julie Borginon was een dame met gezag, zowel binnen de familie als binnen het pensionaat. Haar nichten Lecoyer waren duidelijk wat minder sterk in organisatie. Julie Lecoyer zou het misschien gekund hebben, maar ze sukkelde met haar gezondheid. Ze had zeer veel last van allergieën en de geneeskunde had daar toen nog geen remedies tegen. Men beschouwde het als een soort ingebeelde ziekte. Die allergieaanvallen hebben het uitoefenen van haar beroep sterk gestoord.

In plaats van tijdens de oorlog het pensionaat helemaal te sluiten en het personeel te ontslaan, zijn ze wat planloos blijven doorgaan. Voor het schooljaar 1915-1916 heb ik geen gegevens over het aantal leerlingen omdat een deel van het dagboek van Marie Lecoyer ontbreekt, doch de tevredenheid bij de kinderen moet niet zeer groot geweest zijn want één van de leerlingen zegt op het einde : *'Mè alemou elen affaires zèjn me zien oeveel kinjern da ze nou de vakanse nog zenjn emmen.'*

Het volgend schooljaar begon men in september met 18 leerlingen. In januari waren dat er toch 27, maar na Pasen waren er nog maar 9. Na de oorlog heropent het pensionaat op 29 april 1917. Financieel bleef het een ramp: *"Donc à partir d'aujourd'hui, au pain gris de guerre ! Cela ne va plus du tout !"* (2 maart 1920). Uit besparing gaan ze weer bruin brood eten. *"Mes soeurs sont donc décidées à ne pas prendre d'institutrice; il le faudra bien car bursa-plata"* (1 oktober 1920) Ook geen nieuwe lerares: de beurs is plat.

Er komen dus voortdurend crisissen. De vraag om al of niet verder te gaan klinkt steeds luider. Steeds is het Marie Lecoyer die zich met passie verzet. Een notaris uit Ternat zocht een goede plaats om een sanatorium te beginnen. Hij wou het pensionaat kopen. Maar Marie Lecoyer schrijft in haar dagboek (5 augustus 1920) : *"Et puis quitter ma maison chérie ? Le jardin, ma chambre, tout ! Aime mieux mourir."* Haar geliefde woning, de tuin, haar kamer, alles verkopen ? Liever sterven.

Toch is het ook niet allemaal hun schuld dat het pensionaat ten onder ging. Er waren vooral externe factoren. De meer democratische tijdgeest liet zulke elitaire scholen niet meer toe, tenzij die een veel luxueuzere vorm aannamen. Dat zat er voor Ledeberg niet in. Met dat alles mogen we ook niet vergeten dat Marie Lecoyer een zeer getalenteerde lerares was.

Julienne Lindemans, een oud-leerlinge en nichtje van de Lecoyers, schrijft in een brief : *"Ledeberg was iets unieks als kostschool. Het leven daar met nicht Marie was heel bijzonder met haar lessen vol met declamatie en imaginatie zodat haar krullenkop er bij schudde."*

En als er zekere feiten voorkwamen die haar grote afkeuring verwekten, dan was het echte indignatie (verontwaardiging)."

En in een andere brief : *"Ledeberg, als ik er nu aan terugdenk, brengt toch ook zo-veel goeds en aangenaams in 't geheugen. Al die brave mensen die men er kende... Nicht Marie en de heerlijke 'longues promenades' .. en de 'paniers de fraises'. De lessen van sterrenkunde bij winteravonden al wandelend rond 'den berg'. Haar mooi voorlezen op zondagavonden, in schoon Frans, van Tom Playfair. Haar gezicht blonk dan van 't zweet."* Zij had plotse invallen om 's avonds op den berg naar een mooie zonsondergang te gaan kijken. En er was geen sterk gezag die haar dat kon verbieden.

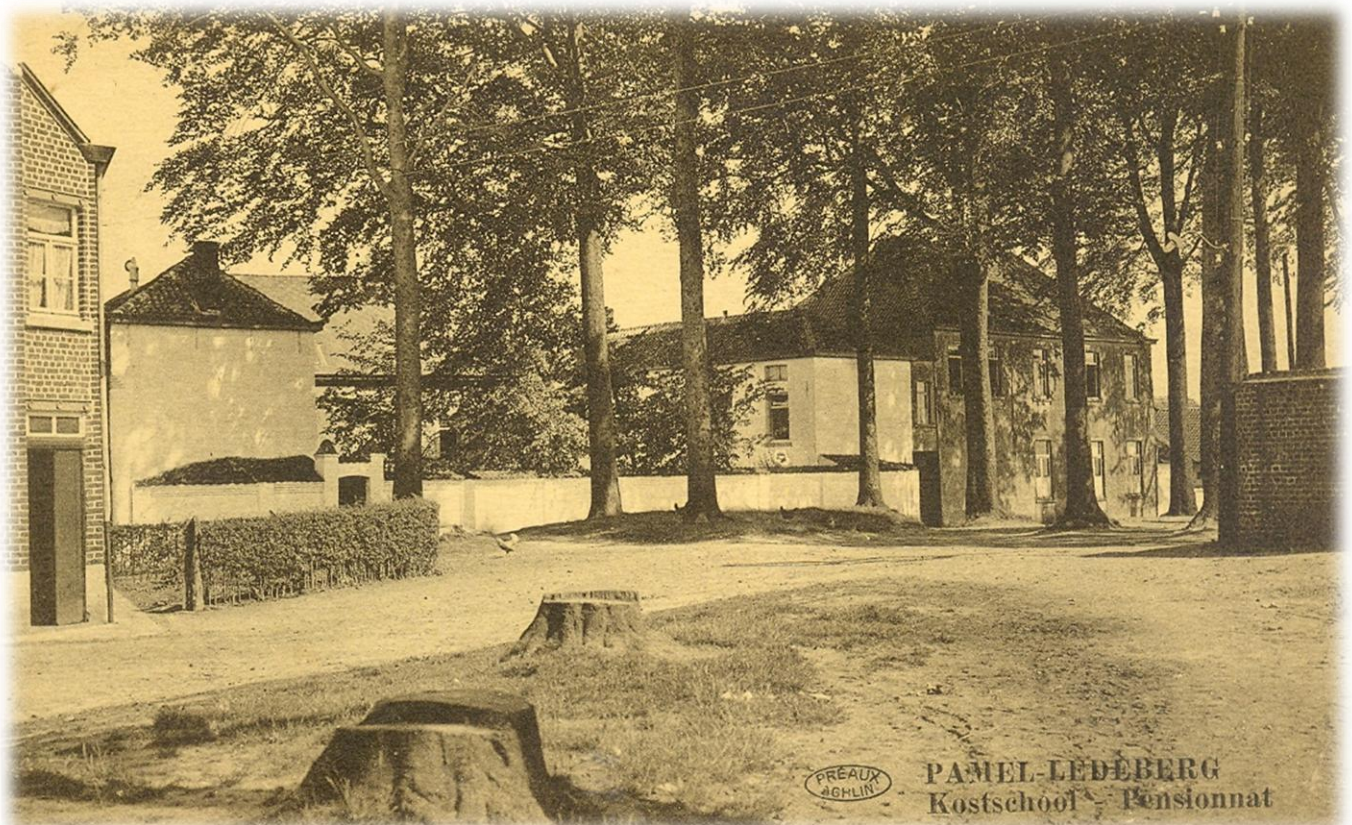
"Promenade soir avec enfants par la 'steenepijl'. Beau paysage violet et d'une clarté ! Enfants joyeuses, chantantes et sautantes" (15 februari 1920), avondwandeling met de leerlingen door een heerlijk landschap in purper licht. En kinderen gelukkig, zingend, dansend !

In 1929 wordt dan met veel luister het honderdjarig bestaan van het pensionaat gevierd.

Dat bracht evenwel geen beterschap en tegen het einde is Marie Lecoyer zelfs zo murw dat ze het al niet meer erg zou vinden als het hier een Nederlandstalig pensionaat zou worden als ze nog maar enkele lessen zou kunnen geven en haar kamer behouden. Twee jaar later is het dan gedaan, maar zonder dat er iets verkocht is geweest. De juffrouwen Lecoyer zijn in het pensionaat blijven wonen, arm en zielig. Er waren geen kopers meer te vinden. Ook de kardinaal was niet geïnteresseerd, wat Marie hem zeer kwalijk heeft genomen. Julie stierf in 1935, Charlotte in 1940 en Marie en Marguerite zijn dan in Brugge in een rusthuis beland, geleid door een oud-leerlinge, een zuster. Die wist na de dood van Marie te vertellen dat ze 'mooi' was gestorven : *"Elle a même pardonné au cardinal !"*, zelfs de kardinaal had ze vergeven.

Na haar dood vond mijn vader de door haar zelf opgestelde doodsbrief. *"Mlle Marguerite Lecoyer a le plaisir de vous annoncer la mort enz.."* Haar zuster had dus het genoeg de dood van Marie Lecoyer aan te kondigen. Ingrijpen was dus wel nodig.

(RB)

Luc Van Liedekerke van Strijtem

Wanneer je je wil verdiepen in om het even welk onderwerp dat van ver of dichtbij te maken heeft met Strijtem, dan kun je niet anders dan een van de vele publicaties ter hand te nemen die Luc Van Liedekerke heeft uitgebracht. Misschien moet hij toch eens overwegen om zijn familienaam aan te passen...

Toen wij voor dit nummer van Rausa op zoek gingen naar de geschiedenis van het onderwijs in Strijtem vonden we meteen een overvloed van gegevens in 'Strijtem ... nu en altijd', zijn opus magister uit 1981. Omdat het weinig zin had al deze knap geformuleerde informatie nog eens na te vertellen, vonden we het een beter idee om de auteur zelf eens in het zonnetje te zetten. Het relaas van onze tocht naar de Lostraat is maar een fractie van wat Luc te vertellen heeft. De lezer zal zich moeten tevreden stellen met een samenvatting...

Luc werd als elfde in een gezin van twaalf geboren in 1942, volle oorlogsperiode!! Vader Van Liedekerke was ambtenaar bij het ministerie van Arbeid en sociale voorzorg. Omdat hij zo dicht mogelijk bij een station wilde wonden, verhuisde het gezin van Herzele naar Teralfene. Hij moest maar de Denderbrug oversteken en hij was aan het station van Denderleeuw, van waar het dan weer een kwestie van een kwartier was om zich achter zijn Brussels bureau te nestelen. Hij 'genoot' zijn lager onderwijs in de bescheiden zusterschool van 'Leeuwbrug' waar hij met een handvol medeleerlingen in een graadsklas terecht kwam.

Vanaf het derde studiejaar tot het derde middelbaar deed hij wijsheid op in het H.Kruiscollege in Denderleeuw, met Etienne Schoupe naast hem op de bank. Daarna volgde hij een oudere broer naar het VTI in Aalst om er met een A2-diploma Mechanica naar buiten te komen. De volgende tien jaar trok hij dagelijks op naar Vilvoorde om er achter een tekentafel machines te ontwerpen. Intussen had hij in Anderlecht ook zijn D-cursus behaald en had hij in Strijtem de Grote Liefde gevonden. Van Liedekerke vestigde zich even later dus in Strijtem. Zijn jonge echtgenote was daar aan de slag als kleuterleidster, eerst in de buitenschool van Borcht-lombeek, vanaf 1965 in de gemeenteschool van Strijtem. Op een bepaald ogenblik kwam ook bij Luc de onderwijsmicrobe naar boven en ging hij aan de slag in het atheneum van Grimbergen, later 9 jaar in Ternat. Maar er was natuurlijk nog leven buiten het onderwijs...

"1979 werd uitgeroepen tot het 'Jaar van het kind' en ik wou daar mijn steentje toe bijdragen. Ik had het plan opgevat om van alle kinderen van Strijtem een foto te maken. Om het risico te vermijden dat alle kiekjes later in een schoenendoos zouden terecht komen, zou ik alle foto's bundelen in een boek. Terwijl ik het dorp doorkruiste om mijn figuurtjes op de gevoelige plaat vast te leggen, kwam ik op zoveel voor mij tot dan toe onbekende plaatsen waarover ik toch wel iets meer wou weten. Zo was er hier wat verder een oude molen die me erg ging interesseren. Ik begon hier en daar wat navraag te doen en informatie te verzamelen.

Vóór ik het goed besepte zat ik te speuren in de archieven. Mijn plan stond vast: ik zou een boek maken over Strijtem. Ik had voordien nooit aan opzoekwerk gedaan, alle archieven waren voor mij onbekende eilanden. Toen ik na een spreekbeurt op Ledeberg Gerard Van Herreweghen over mijn intenties sprak fronste die zijn wenkbrauwen. Ook onze pastoor schudde meewarig zijn hoofd en vroeg zich luidop af wat ik toch zou kunnen schrijven over dit dorp. Natuurlijk was ik verbaasd over de reacties, maar ik liet me niet ontmoedigen. De informatiebronnen waren zeer beperkt in die tijd. Internet was nog een verre fantasie. Ik had wel het geluk dat ik als leerkracht informatie mocht opvragen bij de bibliotheek van het ministerie (Nat. Opv. En Cultuur). Een formuliertje invullen en de gewenste boeken aanduiden volstond om even later een mooi pakketje documentatie bezorgd te krijgen. De postbode heeft hier in die tijd stapels geleverd! Als er in mijn schooltijd iets was waar ik een hekel aan had, dan was het opstellen schrijven. Nu zat ik plots te schrijven aan een boek. Ik heb wel veel goede raad gekregen van mijn jongste broer (Maurits Van Liedekerke, journalist en dichter). Na dik twee jaar kreeg het boek stilaan vorm. Ik merkte ook dat de mensen aan wie ik stukken liet lezen behoorlijk enthousiast waren en de vermaarde heemkundige Jan Verbesselt was zo vriendelijk de inleiding te geven op de boekvoorstelling in 1981".

Die avond in november zullen zich nog veel Strijtemnaars heugen. De Landelijke Gilde had rond het boek een mooie tentoonstelling gebouwd. De parochiezaal was nauwelijks groot genoeg om alles onder te brengen en dan nog plaats te bieden aan de vele bezoekers. 'Strijtem...nu en altijd' was een schot in de roos. De eerste oplage was meteen uitverkocht. Er volgde een tweede en een derde druk. Tot vandaag wordt Luc nog regelmatig naar een exemplaar gevraagd.

"Terwijl ik aan het boek bezig was kreeg ook mijn carrière een andere wending. Ik ging af en toe een fotokopie maken in het MPI. Op een dag raak ik aan de praat met een zuster die me vroeg of ik geen zin had om technisch adviseur te worden in hun BUSO-school.

Zonder al te veel erop te betrouwen dat ik een kans had, heb ik toch maar mijn kandidatuur ingediend. Tot mijn verbazing werd ik uit de veertig kandidaten uitverkozen. Vanaf dan kon ik dus te voet naar mijn werk. Tot aan mijn pensionering in 2002 ben ik daar aan de slag gebleven. Vanaf 1995 combineerde ik mijn job met een opdracht als diocesaan inspecteur voor het Buitengewoon Onderwijs.

Ik heb in die tijd zeer veel bewondering leren opbrengen voor wat de zusters hier allemaal hebben opgebouwd en vooral voor het werk dat ze in die pioniersjaren allemaal hebben verricht. Dag en nacht, 24 uur op 24, 7 dagen op 7 bezig zijn met de kinderen in de klasjes, in de refter in de enorme slaapzalen. Voor het werk dat zij toen verrichtten is er nu een klein leger opvoeders nodig."

Toch belette zijn drukke agenda Luc niet om naast het werk ook nog te blijven schrijven. Negen publicaties heeft hij op de teller staan. Twee ervan wou ik er toch even uitlichten: Pastoor Cuylits en Kapitein Mercer. De negentiende eeuwse excentrieke priester en de aristocratische Engelse officier zijn een stuk van zijn leven geworden. Je moet maar eens een causerie meemaken in de kerk van Strijtem, wanneer Luc letterlijk in de huid en de toga van Cuylits kruipt. Een aanrader! Ook de evenementen die Luc op stapel heeft gezet rond Mercer kregen weerklank tot in de nationale pers. We mogen je in dit verband al een geheim verklappen (maar niet voortvertellen!): op 24 maart 2015 wordt Luc's boek over Kapitein Mercer de basis voor een theatervoorstelling tijdens de Nacht van de Geschiedenis, een initiatief van Davidsfonds Roosdaal en Erfgoed Rausa. Intussen is onze ijverige auteur ook nog bezig aan een werk over het gesloten kerkhof van Strijtem en mogen we ook nog een publicatie verwachten over het dispuut tussen de pastoors Daens en Cuylits. Misschien dat hij dan toch het boek signeert als... Luc van Strijtem...

Enkele keren per jaar probeert Hubert De Bolle te antwoorden op de vraag: Wanneer, eventueel ook waarom, hoe, ... zag een beweging, organisatie, onderneming, gemeente, tijdschrift, ... het levenslicht? In dit onderwijsnummer is hij goed geplaatst om het te hebben over 'zijn' IMI.

1947: In drommen trokken Pamelse meisjes naar de zustersschool op Ledeberg, tot ze 14 jaar waren, de meesten tot in het 8^e leerjaar. Al meer dan 50 jaar hadden de zusters van Vorselaar er de leiding. Ze waren dan ook verrast, maar ook wat misnoegd toen ze in augustus vernamen dat de zusters van Overijse de leegstaande gebouwen van het vroegere pensionaat wilden kopen om er een huishoudschool te openen. Onmiddellijk werd pastoor Janssens gealarmeerd, die het bisdom contacteerde. De zusters moesten in Overijse blijven! Tegelijkertijd kondigden de zusters van Vorselaar in 'Het Belang van Pamel' de opstart van 'voortgezet onderwijs' op Ledeberg aan:

GEACHTE OUDERS,

Om gehoor te geven aan de herhaalde en dringende aanvragen van velen onder U, hebben we besloten het voortgezet onderwijs nog dit jaar te beginnen.

We hebben op de lagere school, samen met U en gesteund door U, gewerkt om de zedelijke en verstandelijke vorming van uw meisjes. Ze hebben aan onze zorgen beantwoord.

We zouden het doodjammer vinden dat ze nu in deze gevaarlijke tijden door het dagelijks verkeer zouden verliezen wat door U samen met ons, beste Ouders, 14 jaar lang werd opgebouwd.

We zullen trachten van uwe meisjes te maken dat wat U allen verlangt: godsdienstig-zedelijke meisjes; vaardig, ontwikkeld, gevormd op alle gebied. De franse taal zal grondig onderwezen worden. De school zal zich ontplooiën in verscheidene richtingen met 2, 3 of 4 jarige cursus met familiale huishoudelijke strekking, snit en confectie, handelsafdeling met steno en dactylo en moderne talen, naar het verlangen van de Ouders.

Na voleindigde studiën worden diploma's aigeleverd.

De school zal de naam dragen van

« MARIA IMMACULATA »

en zal geopend worden op 15 September aanstaande

Voor inschrijvingen en verdere inlichtingen wende men zich vòór 1 September tot de

ZUSTERS DER CHRISTELIJKE SCHOLEN

Ledeberg, 16, Pamel.

Concreet betekende dit dat de meisjes er na hun 8e leerjaar gedurende 3 à 4 jaar 'Snit en Naad' en 'Huishoudkunde' volgden. We lazen: 'Deze leerlingen waren zeer degelijk voorbereid op het praktische leven'. Maar die 'coupe' werd niet erkend door de overheid: geen subsidies, geen uitbetaling van wedden door het ministerie, geen officiële getuigschriften. Daarom werd op 1 september 1957 de beroepsafdeling 'Snit en Naad' opgericht waarbinnen de leerkrachten het officiële leerplan volgden. Intussen was na een mislukte poging in 1955, op 1 september 1956 ook de afdeling 'Handel' opgestart, 'om de kinderen gelegenheid te geven middelbaar onderwijs te ontvangen en hen alzo meer beroepsmogelijkheden te verlenen.' Aan beide afdelingen konden de leerlingen voortaan al beginnen na het 6^e leerjaar (wat we heden vanzelfsprekend vinden). Daarbij was, tot begin de jaren zestig, het bekomen van de erkenningen door het ministerie de grote bekommernis van de zuster directrice. Gelukkig met positief resultaat! Het I.M.I. werd aldus een typische meisjesschool met BSO en TSO. Pas in 1983 kwamen de eerste jongens de school binnen en vanaf 1984-1986 kon het I.M.I. ook ASO-richtingen aanbieden.

(HDB)

Meer over het Immaculta Maria-Instituut vindt u ook op website hdbr.be van Hubert De Bolle. Je kan tijdens de open-deurdagen in erfgoedkelder (Koetshuis, eerste zaterdag van de maand) ook komen bladeren in het boek dat Hubert De Bolle in 1992 schreef, samen met Herman en Gerard Van Herreweghen: 'Honderd jaar Zusters der Christelijke Scholen te Ledeberg' met het volledige verhaal over de grootste onderwijsinstelling van Roosdaal.

't Skool

De "sch" wordt uitgesproken als sk: natuurlijk ben je dan "van ie". 1 september 1963: "ie mè joengskén, a kabas, van a drouè tot a vouèvensestig meegde dè draugen". Dit waren de profetisch legendarische woorden die ons moeder tot mij zei op mijn eerste schooldag. Niets liet toen vermoeden dat die eerste schooldag ook de eerste was van een levenslang vertoeven tussen pen, papier, bord, krijt en boeken. En of het nu kleuterschool, een lagere school, secundair, tradioneel, VSO, type 1, type 2, eenheidstype, of welke types men ook nog gaat uitvinden, het maakt niet uit: een leerkracht is een klas en een klas is een leerkracht.

"Ik zal op zèn boken nog een skèlle rei esp leggen, tein stout'n d'èr kloek op as'n bè zister Valerie moe zitten. En ik za ze redelèk dik snouèn, vé 't zelde geldj eit 'n tein e wa mieër binn'n." En zo trok ik men mijn tasje naar de "bewaarskool van de nonnekes van Leberg in Paumel". Generaties kleuters hebben ze helpen groot worden: de zusters Valerie, Myranda, Amadea én juffrouw Jenny.

Drie jaar "kleuterskool" volstond om voortaan 50 m eerder te mogen afslaan en naar "de joengeschool van Paumel" te mogen gaan. Bij deze drastische overgang werd het tijdschrift "Doremi" ingeruild voor "het Zonnekind". In de "kabas" zat naast "een aleminioemme kenne mé kaë kaffé en een tipperweire doeësken mé nen boteram mé keis" nu ook "ne pennezak mé ne karjong, ne skerper en e goem". Eerst moest je netjes leren schrijven met het potlood en als dat vlotjes ging, dan werd "den inkpot va veer'n in de bank gevildj mé ink". De "inkpenne" en de bijhorende "inkplekken" deden hun intrede. Voor sommigen was er zelfs "de trekpen" of een "vulpen mé bosjkes". Opdat iedereen het standaardschrift onder de knie zou hebben, werd er duchtig aan "skoeën skrift" gedaan. Het beroemde schriftje met de drie lijntjes. En maar oefenen!

Het binnenkomen in de klas gebeurde in twee rijen én vooral... in stilte. En wie het niet in stilte kon, het werd hem snel aangeleerd

Een kneep in je arm, even schudden aan je haar, trekken aan je oren, een duw in je rug, een tijdje op de knieën zitten (al dan niet met de armen in de lucht), ... het behoorde allemaal tot de dagelijkse schoolse vanzelfsprekendheden. "Zie mou da ge braaf zètj bè de mieëster en d'iffra!", waren de dagelijkse morele lessen van thuis uit. Netjes en stokstijf naast de lessenaar werd er "dag meester" in koor gezegd, dit terwijl hij zijn "kasj poesjeir" aantrok. Niemand die zich zou riskeren om voor zijn teken te gaan zitten!

En in om het even welk jaar je ook zit, er is het noodzakelijk kwaad: "ooëswerk en ondervraugingen". En soms werd al eens vergeten om een taak te maken.

We draaien de klok een paar decennia terug en volgen een gesprek van twee jonge knapen die onderweg zijn naar school...

"Miel é je gouè a ooëswerk van reiker'n gemokt?"

"Ooëswerk, atte wouèl'n ooëswerk? Ik weet van niks. Ik em gister'n in mènne kesboek van noenkel Fons gekleerd, e vlems filmke geleez'n en no kapitein Zeppos gezien op den televisies. Dat ooëswerk was toch mou tegen noste weik?"

"Mou, nieët jong! Vé noste weik moete men een tieëkerink mauken van ne prékadjieël, mou ik paas da 'k em gon afkalkeren van een tieëkerink ooët de gazet. Mau wa moeste wouèl'n tein mauken vé ooëswerk?"

"Awel, de taufels van vermenigvildigink. En de mieëster ei gezeid dat'n vies za zijn aske nie in orde zètj."

"Sis jong, gouè moetj mè elpen. Azzek mèn ooëswerk niet gon gemokt emmen en ons moeder komt da te weten, zal d'èr iet schillen on 't olleke. 't Ka zijn da'k men ooëswerk wel twinjteg kieë moe mauken tein. Tien kieë vé ons vader en tien kieë vé ons moeder."

"We zèn d'èr. Ge kinjt et afskrouèven op de bank onder 't afdak van de koer.

Mau ziet da ge vantouèd ne kieë iet anders skrouèft as dat in mouènen boek staut, anders gaut de mieëster direct zien da ge afgeskreven ètj. Zètj a op a tnien'n mé aë rig nau de koer, tein ziet da nimmand."

"Sis, wa vé e kattedeskrift es da jong? Gouè étj da zeker tisken de soep en de patat'n gemokt? D'er is zelfs een kafféplek op a blad! Is da ie na een drouè of een vouèf?"

"Mau dat es gieën drouè of een vouèf, dad es een twieë."

"Ik zal d'er tein een ieën van mauken, tein ziet de mieëster nie da men afgeskreven emmen."

"Allei kom jong, spoetj a een betj'n, sevves gaut et bell'n."

"Wacht nog twieë oefeningskes en 'k em gedaun. Mèn 'tnien'n begin'n a zieë te doen van d'er op te zitt'n."

En naartig maakt Miel de laatste oefeningen zijn "huis"werk af...

"Ik denk dat ik twee taken minder moet verbeteren vandaag!"

Oei wat is dat? Er is hier iemand die een vreemde taal spreekt!

Wie spreekt er nu skoon Vlaams op de speelplaats, en geen Paumels? Die stem, ik herken die! Dat is, dat is,... Miel en Sis draaien zich om, zien voor hen "de mieëster" staan die zonder één woord te zeggen zijn hand uitsteekt...

"Sis et zal dèttig kieë zijn: tien kieë vé ons vader en tien kieë vé ons moeder, tien kieë vé de mieëster..."

Marc Muylaert

(niet meer zo) vers van de pers

In deze rubriek gaat Bart Caulier in vergeelde persberichten op zoek naar schrijfsels over onze gemeente, en verwonderen we ons over de merkwaardige observaties van onze voorvaderen. Ditmaal viel de keuze op een gedichtje rond de 'schoolstrijd'. De redactie van het zeer katholieke weekblad De Werkman maakt zich op 27/02/1880 in dichtvorm vrolijk over het beperkte succes van de gemeentescholen, ook in Pamel.

*In België, God dank en den Vlaming tot lof,
Veel scholen Van Humbeek zijn leeg en vol stof.
Een ander, waar dwang en waar valsche gezegden
Een troepken van slaafkes des Satans inlegden,
Verliezen gedurig: te Pamel nog tien
Te Temsche nog twaalf en 't zijn me de liên!
Te Zele van Elver, in de Schoolkwartieren,
Had Pietje van Humbeek drij felle scholieren.*

Vrijmetselaar Pierre van Humbeeck, voorwerp van spot in dit gedicht, was een liberaal politicus en minister in de regering Frère-Orban (1878-1884).

Deze regering, bestaande uit enkel vrijmetselaars, stemde in 1879 de 'wet Van Humbeeck' (ook gekend als de 'ongelukswet') rond de organisatie van het lager onderwijs. Basisfilosofie van de wet was dat iedere gemeente minstens een officiële school moest onderhouden en geen vrije (uiteraard vooral katholieke) school mocht subsidiëren. Ook de godsdienstlessen dienden buiten de voorziene lesuren worden gegeven.

Het hoeft niet te verbazen dat de Katholieke Kerk (en haar achterban) hier heftig op reageerde. Ze voerde volop campagne voor het katholieke onderwijs en openden zelfs nieuwe scholen waar nodig.

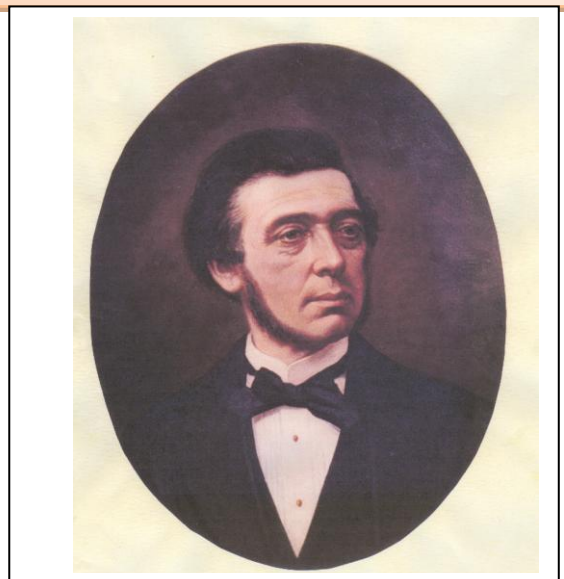
Met succes overigens, ook in Pamel, zo blijkt uit het gedichtje. Of er effectief maar 10 leerlingen waren in de gemeenteschool van Pamel, valt evenwel met een korrel zout te nemen en zal eerder in functie van de welluidende dichtvorm gekozen zijn.

Op zijn website 'Roosdaal van A tot Z' brengt Hubert De Bolle een zelfde verhaal, met weinig rooskleurige maar toch wat genuanceerdere cijfers:

*“(Hoofdonderwijzer) Jan-Baptist Van den Eeckhoudt (**foto hieronder**) had schoon zeggen toen hij op de prijsuitreiking beweerde dat men in de gemeenteschool zou les blijven geven zoals vroeger, de meeste ouders vertrouwden het niet en stuurden hun kinderen naar de pas opgerichte parochieschool op Ledeberg. Het leerlingen-aantal in de gemeenteschool zakte zo steil dat, volgens pastoor Van Eyndhoven 'de onderwijzers, vier in getal, ternauwernood elk één kind in de klas hadden' (volgens de verslagen van de gemeenteraad waren er in het totaal 25). In 1883 was het aantal opnieuw wat gestegen, tot 52. (...)*

Niet alleen Pamel werd 'gebruikt' om het beperkte succes van de gemeentescholen te illustreren. Strijtem had die 'eer' zelfs al eerder gekregen, getuige deze passage uit De Werkman van 17 okt. 1879 waar voor een reeks gemeenten het aantal leerlingen in het gemeenteonderwijs vermeld wordt:

Men schrijft ons uit Ninove: Ter dezer gelegenheid van de schoolkwestie, stuur ik u een handvol nieuws over het onderwijs. (...). Te Strijthem: 2, het kind van den Champetter en een Brusselaarken.

En zelfs in buurgemeente Okegem beroeren 2 Pamelse schoolkinderen de gemoederen (De Werkman - 11/2/1881):

'T Okegem is een onderwijzeres benoemd voor 1 Scholierke van Okegem en 2 van Pamel, die op hun Prochie zouden moeten gaan. De mensen van Okegem staan versteld en beschaamd over zulke ongehoorde geldverkwisting.

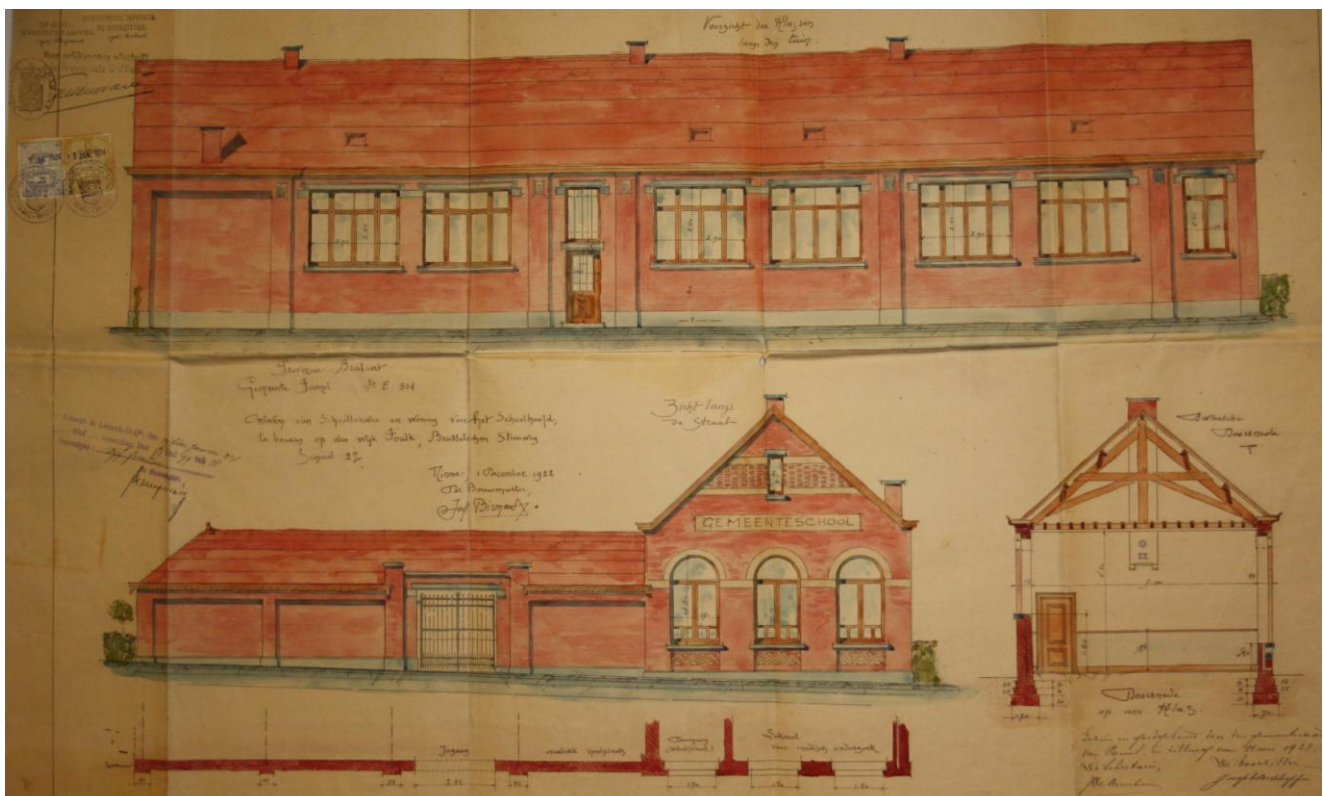
Het katholieke protest had dan ook zijn succes! Bij de verkiezingen van 1884 leden de liberalen een verpletterende nederlaag en kon de katholieke oppositie de meerderheid verwerven en sleutelen aan deze wetgeving. (BC)

Elke eerste dinsdag van de maand trekken een aantal medewerkers van Rausa zich terug in de kelders van het gemeentehuis. Soms zijn we met vijf of zes, vaker met twee of drie. Het gemeentelijk archief werd de laatste decennia zeer gewetensvol verzorgd, maar de berg documenten die werden geërfd van de dorpen vóór de fusie, is een regelrechte ramp. Het is aan deze papierberg dat onze vrijwilligers zich wijden om met monnikengeduld waardeloze blanco's te scheiden van merkwaardige documenten. Onder het goedkeurende oog van gemeentesecretaris Hendrik Van Houtem wordt de rommel afgevoerd en de waardevolle stukken netjes opgeborgen in klasseerdozen. Niet bepaald een opwindende bezigheid, behalve wanneer je op een onverwacht intrigerend of ontroerend document stuit. Dat geeft moed om er toch mee door te gaan. Een paar voorbeelden...

Bouwplannen hebben altijd iets vertederends. De architecten toveren de ideeën van mensen of overheden om in beloftevolle tekeningen. Zo vonden we een verweerd document uit 1895 (!) met daarop het ontwerp voor een overdekte speelplaats aan de oude jongensschool in Pamel. Hét pronkstuk is ongetwijfeld het plan van de gemeenteschool in Poelk. Dit is geen bouwplan, dit is een picturaal meesterwerk van bouwmeester Birmant uit 1923. Alles is artistiek met de hand ingekleurd, het geschrift is pure kalligrafie.

Er staat van het gebouw geen steen meer overeind, veel leerlingen die er hun broek hebben versleten zijn ook al een tijd verhuisd naar het hiernamaals, maar de plannen bestaan nog en ze verdienen een plaatsje in een vitrinekast.

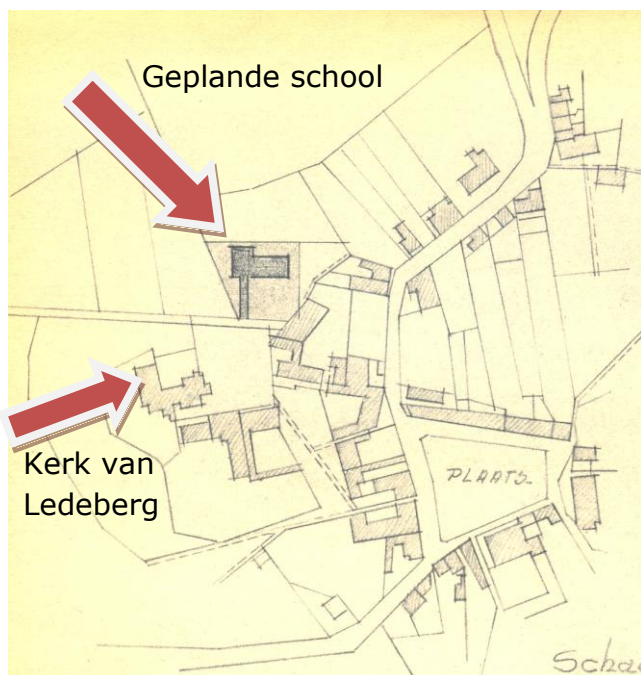
Het gemeentelijk archief bevat natuurlijk stapels plannen van woningen, maar soms stuit je ook op geheimzinnige dossiers die, wanneer je ze beter gaat onderzoeken, merkwaardige feiten uit een niet zo ver verleden bloot leggen. Neem nu de perikelen van architect Berlaimont...

Op een bepaald ogenblik stoten we op een bundel bouwplannen uit 1959. 14 grote vellen waarop gevels, doorsneden en detailtekeningen zijn afgedrukt voor het bouwen van een gemeenteschool ... op Ledeberg. Op het situeringsplan komen we te weten dat het gaat om een perceel dat uitgaat op de Kapelleweide. Niemand van ons die ooit van dit opzet had gehoord. Tot onze trouwe medewerker Florent Kestens onze discussie hoort en ons met zekerheid weet te vertellen dat men inderdaad ooit speelde met de idee om een school te bouwen op een perceel grond van koster Jozef Vandepierre. Welke bedoeling er achter zat om op enkele meter van de bloeiende zusterschool een gemeenteschool voor meisjes en jongens te bouwen, daarop kon zelfs Florent geen antwoord geven.

Bij de dikke bundel plannen vonden we echter een dossier dat ons nog eens de wenkbrauwen deed fronsen. Als in een vervolghet verhaal vernamen we de perikelen die architect Berlaimont heeft beleefd om aan zijn centen te geraken. Zowaar een tragisch verhaal.

In het archief van de verslagen van de schepencolleges vinden we op 24 maart 1956: "Aanstelling van een bouwkundige voor de oprichting van een nieuwe gemeenteschool op Ledeberg".

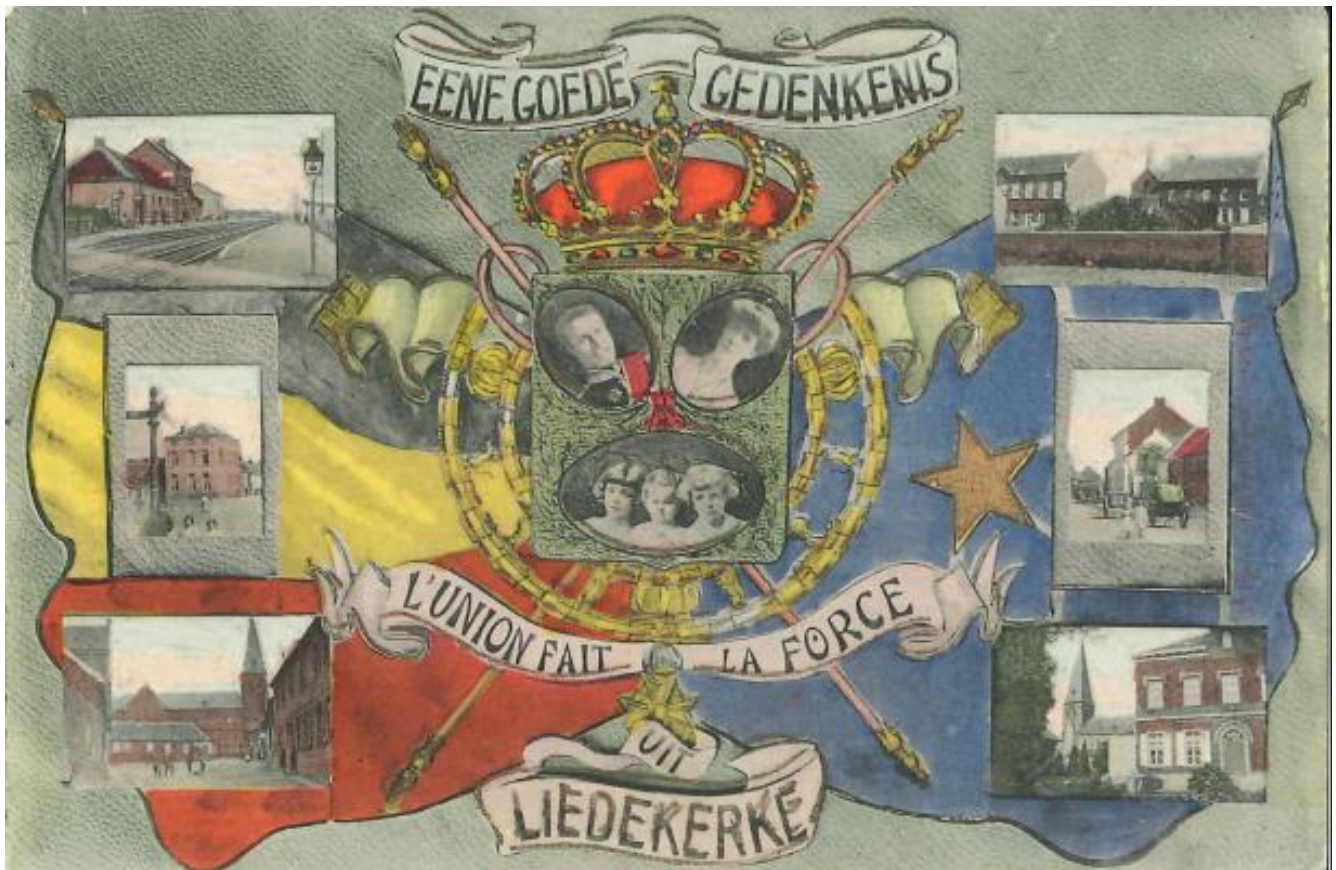

Dit voorstel wordt goedgekeurd op de gemeenteraadszitting van 4 juni 1957. Op welke manier men terecht gekomen is bij de Brusselse architect Berlaimont is niet te achterhalen. Misschien is het omdat men hem ook al de opdracht heeft gegeven de plannen te maken voor de restauratie van de kerk van Ledeberg. Feit is dat deze bouwmeester zijn plannen in 3-voud heeft afgeleverd op het gemeentehuis in augustus '59.

Op 29 oktober stuurt de gemeente een brief naar Berlaimont om te vragen hoe het zit met de plannen van de kerk van Ledeberg. Enkele dagen later antwoordt die met de verklaring dat senator Van Cauwelaert bij hem op het bureau is geweest om te zeggen dat er allicht een nieuwe kerk zou worden gebouwd op Ledeberg! Waarschijnlijk is over deze kwestie dan een duchtig woordje gepraat, want in maart 1960 vraagt de gemeente aan Berlaimont hoe het nu zit met de plannen van de Ledebergse kerk. Prompt antwoordt de architect dat ze binnen de twee weken op het gemeentehuis zullen liggen. Dit is blijkbaar ook gebeurd, zo blijkt uit latere brieven. Men liet toen in Pamel echter blijkbaar nogal lichtzinnig plannen maken want op 21 april '60 is het de beurt aan Berlaimont om de gemeente te vragen wanneer de bouw van school begint en wanneer ze zijn plannen zullen betalen.

Een week later bezorgt de Brusselse postbode het antwoord: "Gezien moeilijkheden van allerlei aard is onze gemeente verplicht af te zien van de bouwplannen." Blijkbaar zagen ze ook af van het vergoeden van de architect en had men ook de werken aan de kerk van Ledeberg afgevoerd. Dit blijkt uit de brief die Berlaimont op 3 maart '61 naar de gemeente stuurt met de vraag om a.u.b. het ereloon te vergoeden. Op 20 december herhaalt hij nogmaals zijn bede. De brave man blijft nog altijd beleefd wanneer hij op 2 mei 1963 (!) nogmaals zijn rechtmatig loon vraagt. Het zou zijn laatste brief worden want in het dossier vinden we een overlijdensbericht dat Emile Berlaimont in Elsene overleden is op 13 juni 1963. Zou de man het zich zo aantrokken hebben?

Een ansichtkaart uit de Grootte Oorlog

Op 20 augustus 1914 bezetten de Duitsers Brussel. Bij de bevolking in de dorpen ten westen van de hoofdstad zit de schrik er diep in; de verhalen over de gruweldaden tegen de burgerbevolking in het oosten van het land missen hun uitwerking niet. Te Liedekerke trekt de processie naar OLV van Muilem haast dagelijks uit. Op 25 augustus arriveren de Duitsers er volgens het klassieke stramien. Verkenner te paard, de gevreesde Uhlanen, vergewissen zich eerst of de toestand veilig is. Daarna volgt de infanterie en de lichte artillerie. Op vele plaatsen worden preventief gijzelaars genomen voor het geval de Duitsers het mikpunt worden van franc-tireurs, dit zijn burgers die naar de wapens grijpen (1). Te Ledeberg worden twee mansmensen, waaronder kapelaan Bervoets, als gijzelaars opgesloten te Bakkers aan de Dries. Ook te Okegem zitten de mensen verscholen in hun kelder. Wanneer de eerste Uhlaan er op de plaats verschijnt zit iedereen ondergedoken.

Enkel de kleine Jeanne Van der Kelen (van Tisjoemes) is in het geharrewar aan de aandacht van haar ouders ontsnapt en staat moederziel alleen op de plaats, oog in oog met de rijzige krijgsman te paard. Maar die verdwijnt al even gauw als hij verschenen is. Op enkele gevechten met de achterhoede van het Belgisch leger na verloopt de bezetting van Liedekerke en omliggende vrij vlot. De Liedekerkenaren wordt om water en fourage voor de paarden gevraagd en de Duitsers zetten na een korte rustpauze hun veldtocht voort. Anders verloopt het te Aalst waar de Belgische achterhoede militaire successen boekt die later door de bevolking duur betaald zullen worden (2).

Wat vooraf ging...

1862. In Pruisen scandeert Junker Otto van Bismarck het motto "**durch Eisen und Blut**". Samen met von Moltke moderniseert hij de Pruisische Armee. Nadat hij in **1863** de Russische tsaar Alexander II steunt bij het neerslaan van de Poolse revolutie laten de Russen hem betijen wanneer hij zijn gemoderniseerd leger uittest tegen Denemarken, wat hem Schleswig-Holstein oplevert.

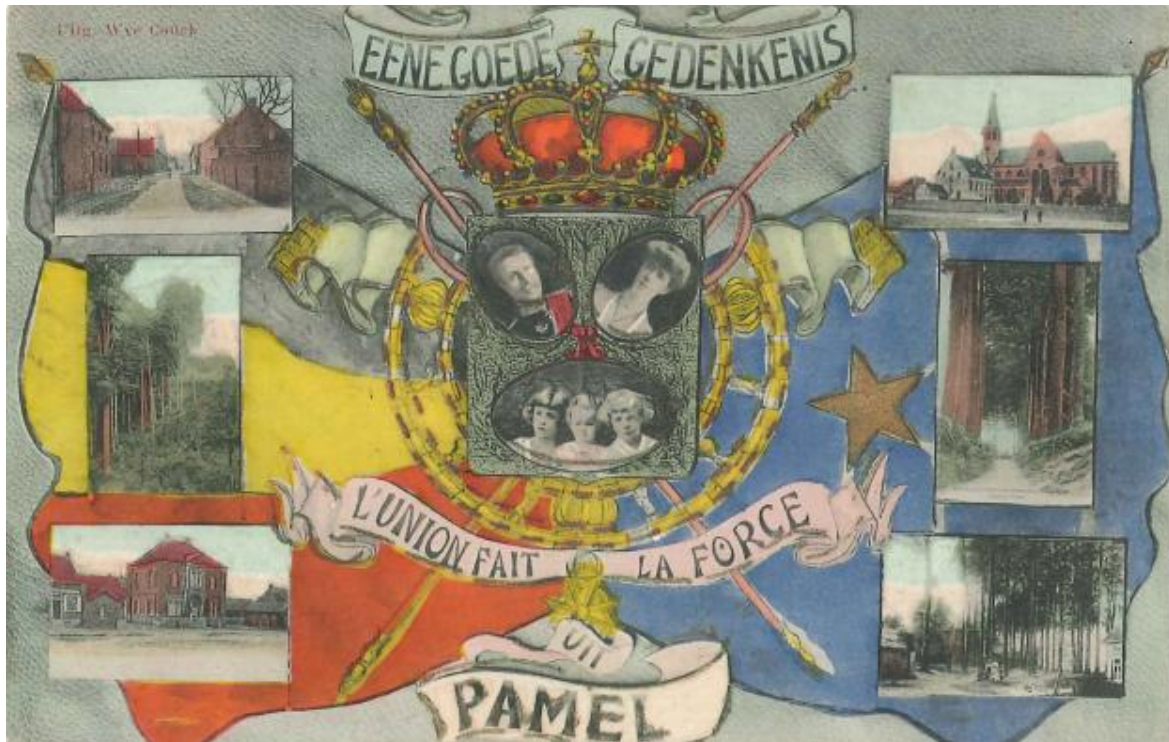
Door zich vijandig op te stellen tegen Oostenrijk paait Bismarck de kortzichtige Franse keizer Napoleon III. In **1866** is Oostenrijk geen partij voor het moderne Krupp-geschut van de ijzeren kanselier. Als eerste beschikt hij over kanonnen die langs de kulas geladen worden en niet meer via de vuurmond zoals gebruikelijk was. De Duitse staten die, zoals Beieren en Hannover, de Oostenrijkse kaart trekken, moeten het onderspit delven. Voor Bismarck en Wilhelm I ligt de weg naar de Duitse eenmaking open, doch eerst moet aartsrivaal Frankrijk worden ingetoomd. Door zich in te laten met de Spaanse opvolgingskwestie krijgt Pruisen het gedroomde excuus om Napoleon III de oorlog te verklaren. In **1870** lijdt Frankrijk nabij Sedan één van de smadelijkste nederlagen uit zijn geschiedenis. Een kaakslag met zéér verstrekkende gevolgen voor de wereldgeschiedenis, zoals later zal blijken.

In **1871** roept Bismarck het Tweede Duitse Rijk uit en wordt in Frankrijk, na het onderdrukken van de Parijse Commune van 1871, de zwakke Derde Republiek (1870-1940) voortgezet. Het zwaartepunt van Europa verplaatst zich naar Berlijn. Duitsland bouwt naar Frans en Brits model een imperium uit. Ostafrika, Südwestafrika, Togo, Kamerun, Kiao Chau (China) en de Mariannen Inseln worden goedkope wingebieden en tevens nieuwe afzetmarkten voor de Duitse industrie die door de opmars van de wetenschappen een ongeziene bloei kent. Intussen zint Frankrijk op revanche. De kiemen voor het wereldconflict zijn gezaaid...

In **1914** wordt het hommeles. De oorlog die er al sedert 1904/05 zat aan te komen breekt naar aanleiding van de Balkan crisis uit. Centralisten en geallieerden trachten gewapenderhand hun gelijk te halen. De Duitsers zien een doortocht door België als een manoeuvre om hun aanval tegen Frankrijk snel tot een goed einde te brengen en mikken op een vlugge overwinning zoals in 1870. Maar het draait anders uit. Wat een Blitzkrieg moest worden draait uit op een stellingenoorlog, ja een wereldbrand. En zoals altijd betaalt de gewone mens het gelag. Zo bijvoorbeeld soldaat **Karl Herbst**....

14 December 1914

Terwijl de spits van het 'Duitse Heer' de aanval tegen Frankrijk voortzet, blijft te Liedekerke - zoals overal te lande - een kleine bezettingsmacht gestationeerd. Wanneer hun dienst erop zit zoeken de manschappen in een café aan de Plèsj wat warmte en verstrooiing. De meesten zijn oudere mannen, gezinshoofden, die maar al te blij zijn niet in de frontlinies te zitten. Hun uitrusting verraadt dat het geen stoottroepen zijn. Zij dragen beretten in plaats van Stahlhelmen. Aan hun schouders hangen verouderde Mausegeweren die ongeschikt zijn voor langdurig repetitief vuren. Hun Hauptmann draagt aan zijn gordel een C96-pistool terwijl zijn collega's aan het front uitgerust zijn met het veel efficiëntere Selbstlade pistole Parabellum, ook P08 of Lüger genoemd naar zijn ontwerper Georg Lüger. Telkenmale de herbergdeur openzwaait dwalen de vrolijke klanken van een Duitse grammofoonplaat over de Plèsj om uit te sterven wanneer ze weer in het slot valt: **"Die Vöglein im Walde, die sangen da so wunder wunderschön..."** Gefreihete Karl Herbst is niet in de stemming; het lied bezwaart zijn gemoed nog meer. **Kerstmis** zit eraan te komen en hij denkt aan de zijnen aan het thuisfront. Bezorgd over verzonden pakjes en foto's schrijft hij een kaartje naar huis. Het kleinood is aan de tand des tijds ontsnapt en berust thans door de speling van het lot in mijn collectie. Een banaal kaartje, maar juist omdat het zo irrelevant is straalt het een kenschetsende diepe droefenis uit van iemand die tegen wil en dank in een onbenijdenswaardige situatie verzeild geraakt is. Wat frappant is, de voorkant van de Ansichtkaart is een icoon van Belgisch patriottisme: Onder de foto van het koningspaar Albert en Elisabeth prijkt een foto van de prinsen, het devies "L'Union fait la Force" en verder enkele beelden uit Liedekerke. Deze kaarten waren voor de oorlog zéér populair en dienden de vaderlandsliefde van de bevolking aan te wakkeren. Ter vergelijking drukken we ook een gelijkaardig Pamel's exemplaar af.

Het feit alleen dat deze kaart Duitsland bereikt heeft, wijst erop dat de censuur eind 1914 nog niet zó streng was en dat de aanval op België eerder gezien werd als een noodzakelijke strategische zet om Frankrijk snel op de knieën te krijgen en dus niet zozeer als een oorlog tegen België. Naarmate de oorlog vorderde werd deze censuur bitsiger. Op alle verzonden drukwerken verscheen de ovale stempel van de censuurdienst, de "**Militärische Ueberwachungsstelle**".

Naar het einde van de oorlog toe bereikte de censuur een hoogtepunt. Een banaal drukwerk uit oktober 1918 gericht aan Emiel Willems, een Pamelse landbouwer, kreeg de stempel "**Zurück/Unzulässig**" terwijl het om niets meer dan een notariële verkoop ging.

Camille BRUNET   Bruxelles, date post.
 NOTAIRE
 Avenue du Midi, 22

M

J'ai l'honneur de vous faire savoir que la
 Vente Publique des biens dépendant de la
 succession de Mme LIEVENS, s'effectuera
 aux dates ci-après :

Le lundi 21 octobre 1918, à 10 h. et
 jour suivant s'il y a lieu, en la mortuaire, les
 meubles meublants, vins, argenteries, bijoux,
 vêtements, linge, etc.

Les mercredis 30 octobre et 13 novem-
 bre 1918, en la Salle des Ventes par
 Notaires à Bruxelles, rue du Fossé-aux-
 Loups, 38, à l'heure qui sera indiquée au
 Bulletin de la Salle, les immeubles suivants:

VILLE DE BRUXELLES
 Maison de rentier, rue d'Artois, 42
 Maison de Commerce, rue de Cureghem, 2
 Maison avec grand atelier, rue de Cureghem, 37
 Maison de Commerce, Marché-aux-Fromages, 24

COMMUNE DE ST-GILLES
 3 Maisons, rue de l'Eglise 5, 7 et 9.

Agréés, M   , mes civilités distinguées.
 C. BRUNET, not.

Exposition du Mobilier: Dimanche 20 octobre, de
 10 à 5 h. en la dite mortuaire, Boulev^d du Midi, 5, Bruxelles

Om af te sluiten laten we soldaat Karl Herbst uit Mühlheim Speldorf aan de Ruhr (deelstaat Rheinland Westfalen) 100 jaar na datum zelf aan het woord. Vraag me niet naar zijn antecedenten. Waarschijnlijk een arme stumperd zoals zovele andere, tegen wil en dank meegezogen door de gebeurtenissen van zijn tijd. Of hij grote heldendaden gesteld heeft valt te betwijfelen. Heeft hij de Liedekerkenaren "gecouilloneerd"? Lag hij op vinkenslag langs de smokkelroutes? Heeft hij de wereldbrand overleefd? Wie weet... Aan het Liedekerks heemkundig genootschap om dit verder uit te vlooien. Geniet, waarde lezers, van Herbsts typisch "Gotisch" handschrift en mocht je de hiaten in de transcriptie kunnen aanvullen, contacteer gerust de redactie van Rausa.

Liedekerke 14-12-(19)14, Feldpost

Liebe Frau u(nd) Kinder!

Habe Heute beide Pakete erhalten, besten Danck, blosz das Geburtstagspaket ist noch nicht da. Bei der Frau Wormland in Broich Bransheide 35 zwischen Bl..... u(nd) Baumers(?) sind zwei Bilder die du dort abholen kannst. Ist die Geburtstagsfeier gut erlaufen? Hoffentlich ja und ist das Paket auch angekommen? Im übrigen Dienst geht noch alles gut. Hoffe auch von euch das beste

Mit dem schönsten Grüßen
Euer Vater

Zodra de inkt droog is verlaat Karl Herbst de herberg om zijn bericht met de Feldpost te versturen. Terwijl de deur achter hem langzaam dichtdraait weerklinkt over de Plèsj **"...in der Heimat in der Heimat da gibst ein Wiedersehen..."**. Nog 10 dagen en het is Weihnachtsabend denkt hij bij zichzelf... verdammter Krieg...

François De Neef,

in 't jaar des Heren toen men schreef tweeduizendveertien, omtrent St.-Jan

De voetnoten:

- (1) De vermeende franc-tireurs waren meestal geen burgers maar soldaten die vanuit de achterhoede de aftocht van het Belgische leger dekten, verkenners die tegenaanvallen uitvoerden of nog, leden van de garde-civique of burgerwacht die in veel gevallen geen uniform droegen, geen deel uitmaakten van het Belgische leger en door een gebrekkig juridisch statuut niet wisten of ze het al dan niet tegen de vijand mochten opnemen.
- (2) Aalst 1914-1918. Het leven in een stad onder de Duitse bezetting (Dirk Meert, 2012).

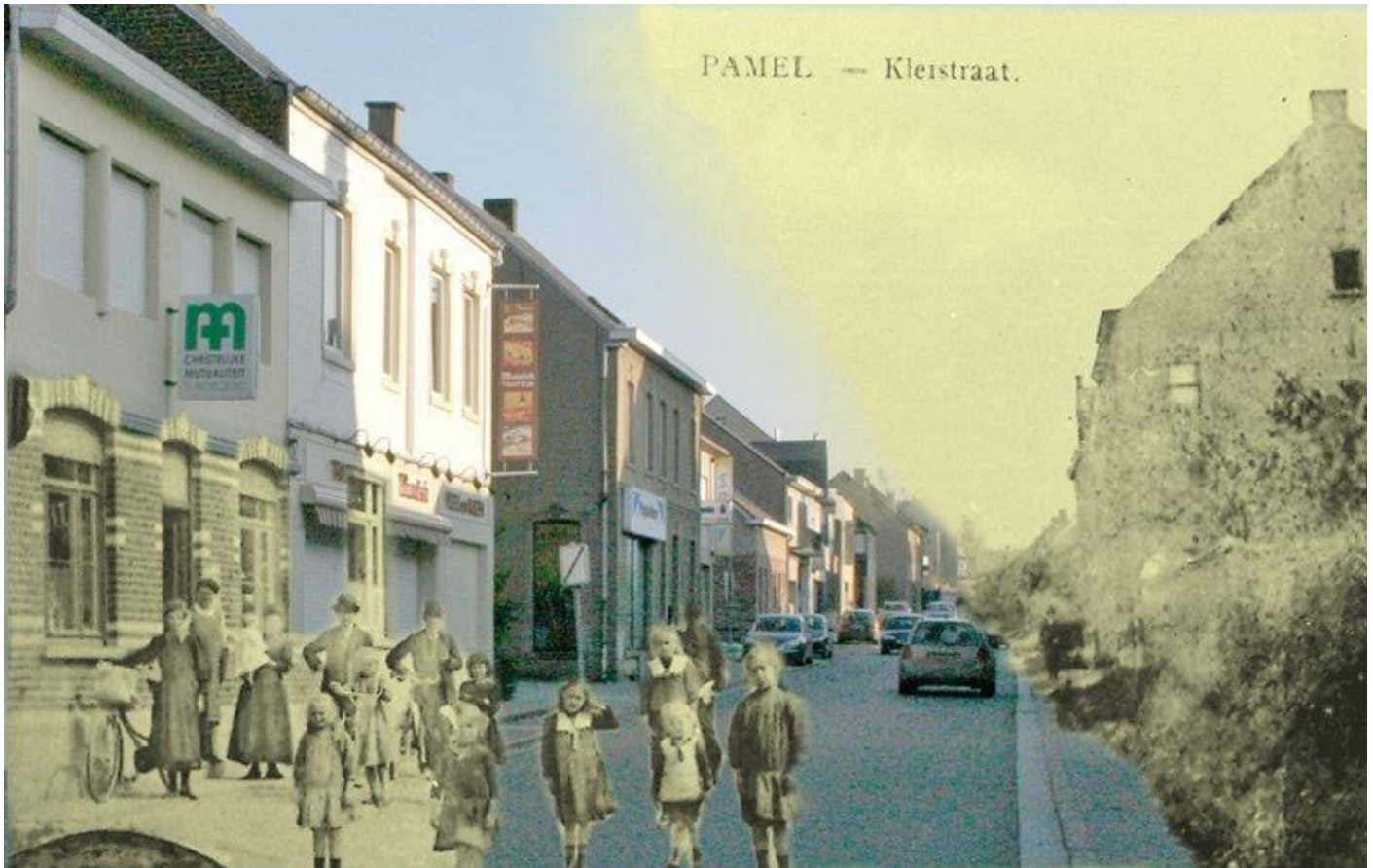

We kozen dit keer voor een moment van inkeer. We kijken binnen in een klaslokaal van de jongensschool op Ledeberg. Het kiekje is genomen in de winter van 1943, volle oorlog dus. Een piepjonge meester Cornel Evenepoel warmt zich aan de kolenkachel. Rust hij even uit tussen twee lessen? Wacht hij op leerlingen die in deze barre tijden de weg naar de Dries niet vinden? Herhaalt hij bij zichzelf nog eens de inhoud van de les die hij straks moet geven? We kunnen het hem niet meer vragen. Ook op de lei die hangt te wachten aan de bank vinden we geen informatie. We zullen er dus maar het onze van denken...

**Neem ook eens een kijkje op onze website www.rausa.be.
Onze ijverige webmaster Chris Deroo zorgt ervoor dat je altijd kan zien welke activiteiten wij op ons programma hebben staan. Je kan ook al de vorige nummers van Rausa herlezen en andere belangwekkende informatie vergaren. Overigens kun je ons ook vinden op facebook...**

De uitsmijter

De uitsmijter komt dit keer (weer) van Jan De Mont. Het is een prachtig staaltje fotobewerking. Jan heeft een oude prentkaart van de Pamelse Klei 'gemixt' met een recente opname. Het resultaat is bevreemdend en poëtisch tegelijk. Het verleden dat haast ongemerkt overloopt in het heden. Een symbolische prent!

Advertentie

Wij herhalen nog eens onze oproep aan ondernemers, winkeliers of instellingen om een advertentie te plaatsen op onze slotbladzijde. Rausa komt intussen bij meer dan 500 abonnees in de gewone- of digitale brievenbus.

Deze maand biedt Rausa zelf ruimte aan Zonneliëd vzw om er hun Zonnefoor in aan te kondigen. Op deze manier willen wij ons steentje bijdragen aan het fantastische werk dat deze instelling verricht

Zonnefoor

Zonnelied vzw

Familie -, personeel - en buurthappening

14 september 2014

GC Koetshuis Strijtem

10u. rommelmarkt

10u.-19u. volksspelen, springkastelen, kermis,
Velo-droom (fiets- en wandelhappening),
eetkraampjes, workshop graffiti en kinder zumba *.

11u.30-13u.30 aperitiefconcert

11u.30-19u. galerij Zonnelied vzw

13u.30-19u.30 optredens van o.a. Yah Tararah, The flamingo's

*(vooraf inschrijven via zonnefoor@zonnelied.be)

Zonnelied vzw biedt dienstverlening voor personen met een handicap. Wij kunnen uw steun of sponsoring goed gebruiken. Dit kan op rekeningnr: BE79 7865 6640 7333
Sponsoring is fiscaal aftrekbaar vanaf €40.

